

АНОТАЦІЯ

У роботі розглядається суть та концепція транскордонного співробітництва, його історичний розвиток та сучасні підходи. Особливу увагу приділено правовим та інституційним основам транскордонного співробітництва між Україною та Польщею. Розкрито форми та механізми транскордонної взаємодії. Проаналізовано сучасний стан транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, зокрема основні напрями співпраці, вплив на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів та роль програм ЄС у підтримці цього процесу. Запропоновано стратегічні напрями розвитку транскордонного співробітництва, включаючи перспективи в контексті євроінтеграції України. Надано рекомендації щодо вдосконалення механізмів співпраці між Україною та Польщею.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, Україна, Польща, євроінтеграція, прикордонні регіони, міжнародна технічна допомога, програми ЄС.

ANNOTATION

The paper examines the essence and concept of cross-border cooperation, its historical development and modern approaches. Particular attention is paid to the legal and institutional foundations of cross-border cooperation between Ukraine and Poland. Forms and mechanisms of cross-border interaction are revealed. The current state of cross-border cooperation between Ukraine and Poland is analyzed, in particular the main areas of cooperation, the impact on the socio-economic development of border regions and the role of EU programs in supporting this process. Strategic directions for the development of cross-border cooperation are proposed, including prospects in the context of Ukraine's European integration. Recommendations are provided for improving cooperation mechanisms between Ukraine and Poland.

Keywords: cross-border cooperation, Ukraine, Poland, European integration, border regions, international technical assistance, EU programs.

УДК 339.94(477+438)

Чуба В.-Ю.М. Стан та перспективи транскордонного співробітництва України та Республіки Польща. – Кваліфікаційна робота. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. – Дубляни, ЛНУП, 2024.

77 с. текст., 3 розділи, 7 рис., 6 табл., 46 літературних джерел.

У кваліфікаційній роботі досліджено сутність та концепцію транскордонного співробітництва, його історичний розвиток і сучасні підходи. Особливу увагу приділено правовим та інституційним основам транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, а також формам і механізмам такої взаємодії.

Проаналізовано сучасний стан транскордонного співробітництва між двома країнами, зокрема основні напрями співпраці, вплив на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України, а також роль програм Європейського Союзу та міжнародної технічної допомоги у підтримці співробітництва.

У роботі визначено стратегічні напрями розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва. Запропоновано перспективи вдосконалення співпраці в контексті євроінтеграційних процесів України, а також розроблено рекомендації щодо оптимізації механізмів транскордонної взаємодії.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Сутність та концепція транскордонного співробітництва: історичний розвиток та сучасні підходи

1.2. Правові та інституційні основи транскордонного співробітництва України та Польщі

1.3. Форми та механізми транскордонного співробітництва

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

2.1. Сучасні тенденції розвитку українсько-польського економічного співробітництва

2.2. Основні напрями транскордонного співробітництва України та Польщі

2.3. Вплив транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

3.1. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційних процесів України

3.2. Рекомендації щодо удосконалення механізмів транскордонного співробітництва

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин транскордонне співробітництво стало інструментом для розширення економічної, соціальної та культурної взаємодії між країнами, що межують одна з одною. Україна та Польща мають спільний кордон протяжністю понад 500 км, що створює унікальні можливості для розвитку добросусідських відносин, сприяння інтеграції України до європейських структур, реалізації спільних проєктів, які можуть стимулювати економічне зростання прикордонних регіонів. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом надала новий імпульс транскордонному співробітництву, що сприяє взаємному обміну досвідом, ресурсами та сприяє зміцненню зв'язків на різних рівнях – від місцевих громад до національних урядів.

Транскордонне співробітництво України та Польщі охоплює широкий спектр напрямків, таких як спільне використання природних ресурсів, розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, охорона довкілля, стимулювання туристичної галузі, підтримка малого та середнього бізнесу, а також активізація культурного обміну та співпраці в освітній сфері. Також програми співробітництва, що реалізуються за фінансової підтримки ЄС, відкривають значні можливості для обох країн, сприяють розвитку прикордонних регіонів, створюють умови для інтеграції їхніх економік, а також посилюють стабільність та безпеку у Східній Європі.

Однак, незважаючи на наявні досягнення у сфері транскордонного співробітництва, існує низка викликів та проблем, які підтримують розвиток цих відносин. Серед них – недостатнє фінансування, відмінності в законодавчих системах, низький рівень інфраструктурної розвитку окремих прикордонних регіонів, складності в митному та прикордонному контролі. Також на вплив впливають зміни в геополітичному середовищі, які дають невизначеність та посилюють ризики для спільних проєктів. Ці фактори вимагають всебічного аналізу та оцінки, щоб виявити сильні та слабкі

сторони транскордонного співробітництва та змінити пріоритетні напрямки його розвитку на майбутнє.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення сучасного стану та перспективи розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Республікою Польща, а також визначення основних чинників, які впливають на ефективність цієї співпраці. Особливу увагу приділено оцінці впливу транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України та перспективам інтеграції України до європейських структур. Для досягнення визначеної мети нами було сформульовані наступні завдання:

- дослідити сучасний стан транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, змінити його ключові напрями та пріоритети;
- проаналізувати вплив транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України, зокрема на розвиток інфраструктури, підприємництва та туризму;
- оцінити роль програми ЄС та міжнародної технічної допомоги у підтримці українсько-польського транскордонного співробітництва, зокрема програми «Європейського інструменту сусідства»;
- визначити основні перешкоди та проблеми, що сприяють розвитку транскордонного співробітництва, такі як інституційні бар'єри, розбіжності в законодавстві, недостатнє фінансування;
- розробити практичні рекомендації для місцевих і державних органів влади щодо підвищення ефективності транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, зокрема шляхом вдосконалення інфраструктурного розвитку та спрощення митних процедур.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є транскордонне співробітництво між Україною та Республікою Польща, як частина міжнародних економічних і соціально-культурних відносин.

Предметом роботи є стан, проблеми та перспективи розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, а також

механізми, інструменти та чинники, що впливають на ефективність цього співробітництва в контексті інтеграційних процесів та соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів України.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у формуванні рекомендацій для державних і місцевих органів влади, громадських організацій, бізнес-спільнот та інших цільових сторінок щодо оптимізації механізмів транскордонного співробітництва. Результати дослідження можуть бути використані для розробки стратегій та політик, спрямованих на підвищення привабливості прикордонних регіонів, покращення інфраструктури, а також стимулювання соціально-економічного розвитку територій, що межують між Україною та Польщею.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Сутність та концепція транскордонного співробітництва: історичний розвиток та сучасні підходи

Транскордонна співпраця є одним із ключових аспектів сучасного розвитку міжнародних відносин та регіональної інтеграції. Її витoki сягають далекого минулого, коли перші форми взаємодії між сусідніми спільнотами виникали на основі географічної близькості, економічної доцільності та необхідності вирішення спільних проблем. Формування концептуальних основ ТКС стало тривалим процесом, що проходив у межах еволюції геополітичного устрою світу, становлення національних держав та розвитку міжнародного права.

На ранніх етапах історії транскордонні контакти мали переважно неорганізований характер і використовувалися у формі торгівлі, культурного обміну, а також військових чи дипломатичних взаємодій. Прикладом таких контактів є діяльність караванних шляхів, як-от Шовковий шлях, що об'єднував торговельні спільноти Європи, Азії та Африки. У середньовіччі значну роль у формуванні основ транскордонної співпраці розвивали міста-держави та торговельні гільдії, які укладали угоди про вільне пересування товарів і купців через кордон.

Середньовічні договори, спрямовані на вирішення прикордонних конфліктів або спільне використання природних ресурсів, заклали основу для розвитку концептуальних підходів до врегулювання транскордонних відносин. Одним із таких прикладів є угоди між країнами Західної Європи, спрямовані на забезпечення безпеки в прикордонних зонах через створення нейтральних територій.

Епоха Просвітництва та період становлення національних держав у XVIII–XIX століттях стали основою формування концептуальних основ транскордонного співробітництва. Ідеї суверенітету та територіальної

цілісності почали домінувати в міжнародних відносинах, водночас виникла потреба у врегулюванні прикордонних питань. У цьому періоді вперше з'являються концепції співпраці між державами для спільного використання прикордонних ресурсів, таких як річки, ліси чи родовища.

Важливим кроком у формуванні концепції ТКС стало викладання міжнародних угод, які передбачали координацію між державами у прикордонних регіонах. Наприклад, Паризький мирний договір 1815 року не лише врегулював кордони, а й заклав основи для створення багатосторонніх інституцій, спрямованих на мирне рішення прикордонних посилок.

На початку ХХ століття зростає економічна взаємозалежність країни, розвиток транспорту і комунікацій, а також необхідність врегулювання та соціальні екологічні проблеми у прикордонних регіонах стимулювали інституціоналізацію ТКС. Після Першої світової війни Ліга Націй почала змінювати роль координатора прикордонної співпраці в межах своїх повноважень, зокрема в контексті вирішення етнічних та економічних питань в Європі.

Рішучим поштовхом для розвитку транскордонного співробітництва в період після Другої світової війни, коли було створено численні регіональні організації, такі як Європейська економічна спільнота (ЄЕС), що сприяли інтеграції прикордонних регіонів. У 1950–1960-х роках в Європі з'явилися перші транскордонні об'єднання, як-от Єврорегіони, які стали моделлю співпраці між регіонами сусідніх держав [43].

Сучасна концепція транскордонного співробітництва обґрунтовується на принципах добросусідства, взаємної вигоди, субсидіарності та багаторівневого порядку. Сьогодні транскордонна співпраця охоплює широкий спектр сфер: економічну, екологічну, культурну, соціальну та безпекову. Інтеграція прикордонних регіонів розглядається як інструмент досягнення сталого розвитку, зміцнення добросусідських відносин та подолання регіональних диспропорцій.

Витоки транскордонного співробітництва формувалися через історичну еволюцію взаємовідносини між сусідніми спільнотами, поступово інтегруючи досвід різних епох у сучасну концепцію. Основи, закладені в різні періоди історії, визначили принципи, які лежать в основі сучасного розуміння ТКС. У майбутньому транскордонна співпраця залишатиметься одним із елементів регіонального та глобального розвитку, особливо в умовах збільшення взаємозалежності світу.

На сьогодні сформовано різні рівні аналізу транскордонного співробітництва, зокрема:

- 1) домогосподарства як первинний суб'єкт накопичення капіталу та набуття компетенції у транскордонних соціальних зв'язках;
- 2) малі і середні підприємства;
- 3) спеціалізовані інститути транскордонного підприємництва (торгово-промислові організації, бізнес-інкубатори, інші) [15].

У науковій літературі є різні підходи до визначення сутності та значення транскордонного співробітництва, які базуються на теоретичних традиціях і методологічних підходах. Функціональний підхід передбачає транскордонне співробітництво як процес налагодження міжрегіональних зв'язків, що спрямовані на реалізацію конкретних завдань у сфері економіки, соціальної політики чи інфраструктури. Представники цієї школи вважають ТКС інструментом вирішення конкретних проблем, зумовлених географічною близькістю регіонів. Згідно з цією точкою зору, транскордонна взаємодія повинна бути результативною, тобто вимірюватися конкретними показниками (покращення інфраструктури, підвищення рівня життя тощо).

Прихильники інтеграційного підходу розглядають ТКС як складову більших процесів регіональної інтеграції. також, у роботах таких європейських дослідників, як М. Перрукс і Ж. Баланд'є, транскордонне співробітництво стає як механізм гармонізації політики сусідніх держав і формування спільного економічного простору. Цей підхід особливо актуальний у контексті європейської інтеграції, де транскордонні регіони

виступають «лабораторіями» для апробації моделей регіонального розвитку [40].

Інституційний підхід зосереджується на організаційних аспектах ТКС, підкреслюючи роль інституцій, таких як єврорегіони, транскордонні агенції розвитку та міжнародні організації. В рамках цього підходу ТКС трактується як систематизована форма співпраці, що спирається на правові та адміністративні рамки. Наприклад, концепція єврорегіонів як основної форми ТКС підкреслює важливість створення спільних структур управління, здатних координувати діяльність різних акторів. Культурно-соціальний підхід акцентує увагу на людському факторі в процесах транскордонної взаємодії. Дослідники наголошують на важливості врахування культурних, мовних та історичних аспектів, що впливають на розвиток ТКС. Згідно цієї точки зору, успішність транскордонного співробітництва значною мірою залежить від рівня довіри між спільнотами по обидва боки кордону.

Геополітичний підхід розглядає транскордонне співробітництво як інструмент реалізації зовнішньої політики держав. У цьому контексті ТКС використовується для посилення впливу країни на прикордонні регіони інших держав, зменшення ризиків конфліктів або забезпечення стратегічних інтересів. Такий підхід є особливо актуальним для регіонів з високою конфліктною напругою або з активними інтеграційними процесами.

Хоча кожен з описаних підходів фокусується на певних аспектах співробітництва є риси, які їх об'єднують, зокрема:

- акцент на взаємозв'язку між регіонами, що мають спільний кордон;
- визнання багатофункціональності ТКС, що включає економічну, соціальну, політичну та культурну складові;
- залежність результативності ТКС від участі місцевих громад, бізнесу та державних органів.

Основні розбіжності між підходами полягають у різному розумінні кінцевої мети ТКС, ступеня інституційної незалежності та ключових факторів успіху.

Транскордонне співробітництво є складним і багатогранним явищем, яке охоплює широкий спектр економічних, соціальних і політичних процесів. Різноманіття підходів до його визначення результатів про багатфункціональність цього феномену, а також про важливість адаптації концептуальних основ ТКС до конкретних конкретних регіонів. У сучасних умовах ефективність транскордонного співробітництва залежить від інтеграції різних підходів, що дозволяє максимально врахувати як локальні особливості, так і глобальні тенденції.

Деякі вчені стверджують, що «транскордонне співробітництво – це система економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв'язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що налагоджені на регіональному та локальному (місцевому) рівнях з метою спільного розв'язання ідентичних проблем та реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн» [24, с. 24].

Транскордонне співробітництво (ТКС) є складним міжрегіональним явищем, яке охоплює багатогранні аспекти взаємодії між прикордонними регіонами сусідніх країн. Його призначенням є створення сприятливих умов для спільного розвитку регіонів шляхом об'єднання зусиль у різних сферах. Структурні елементи ТКС формують основу цієї взаємодії та відображають багатогранність і комплексність процесу цього. Розглянемо чотири основні аспекти транскордонного співробітництва: економічний, соціальний, екологічний і культурний, які взаємодоповнюють один одного і створюють платформу для сталого розвитку прикордонних територій.

Економічний аспект транскордонного співробітництва має на меті стимулювання економічного зростання прикордонних регіонів через спільну реалізацію економічних проектів, гармонізацію торговельних відносин, розвиток інфраструктури та покращення інвестиційного клімату. Ефективність економічного аспекту ТКС часто залежить від рівня фінансової підтримки, що надається міжнародними організаціями, такими як

Європейський Союз, а також від співпраці приватного та державного секторів.

Соціальний аспект транскордонного співробітництва зосереджується на підвищенні якості життя населення прикордонних регіонів. Цей аспект має особливе значення для гармонізації умов життя населення у прикордонних регіонах, сприяючи розвитку «людського капіталу». Екологічний аспект ТКС зосереджень на вирішенні спільних екологічних проблем прикордонних територій. Він відображає необхідність забезпечення сталого розвитку прикордонних регіонів через раціональне використання природних ресурсів та впровадження екологічних інновацій.

Культурний аспект транскордонного співробітництва обґрунтовується на зміцненні культурних зв'язків між сусідніми регіонами, що сприяє формуванню спільної ідентичності.

Економічний, соціальний, екологічний і культурний аспекти ТКС тісно пов'язані між собою. Наприклад, розвиток економіки прикордонного регіону сприяє підвищенню соціального рівня життя, а екологічні ініціативи покращують умови для розвитку культури і туризму. Таким чином, ці аспекти службової цілісної системи, яка забезпечує комплексний розвиток транскордонних регіонів.

Транскордонна взаємодія є одним із важливих інструментів регіонального розвитку, що сприяє інтеграції сусідніх територій в єдиний економічний, соціальний та культурний простір. Успішність цієї взаємодії залежить від підтримки ключових принципів співпраці та вибору відповідних моделей взаємодії, які враховують специфіку прикордонних регіонів. Принципи транскордонної взаємодії забезпечують її ефективність і стійкість, тоді як моделі розробки організаційні підходи до її реалізації.

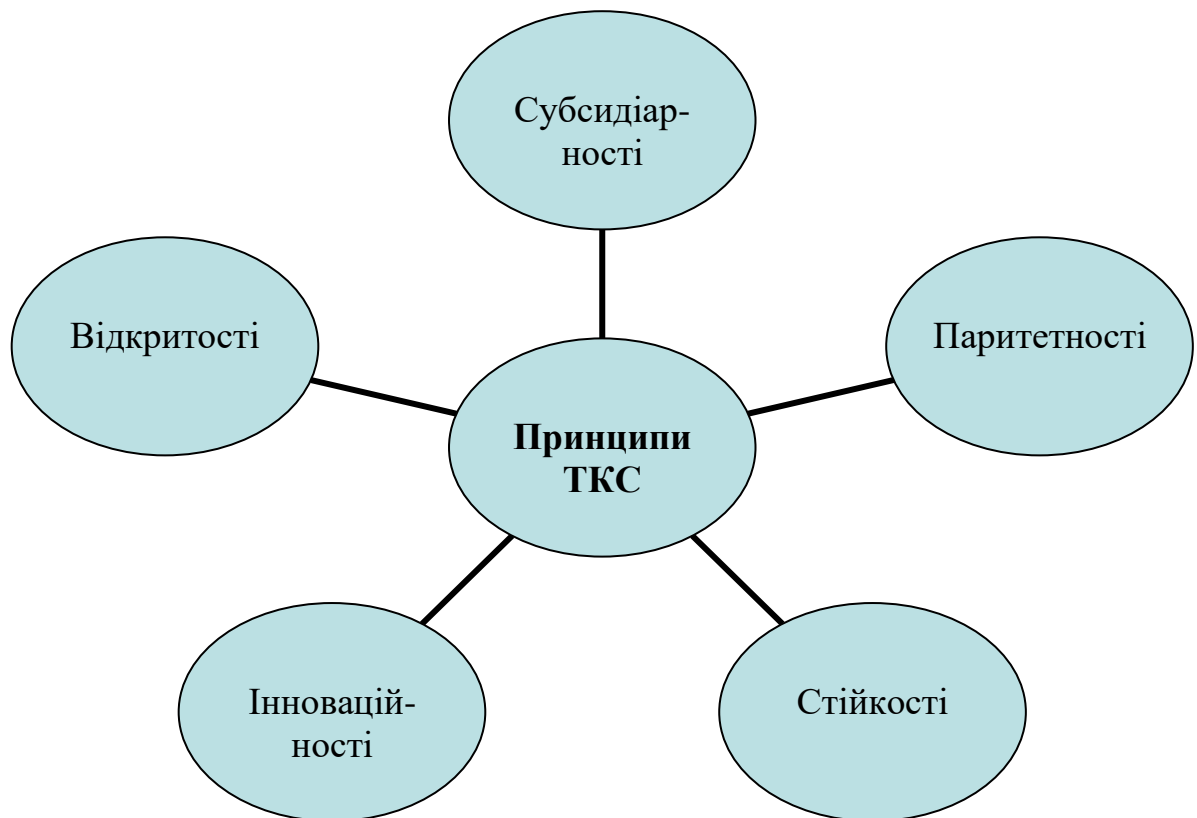

Рис. 1.1. Принципи транскордонного співробітництва

Джерело: власна розробка

Транскордонне співробітництво реалізовується на засадах, що мають свій прояв у наступних формах: 1) створення єврорегіону; 2) укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; 3) встановлення та розвиток взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва; 4) інші форми транскордонного співробітництва [41, с. 99].

Існує декілька моделей транскордонної взаємодії, які відображають різні підходи до організації співпраці та залежать від географічних, економічних і політичних особливостей прикордонних регіонів.

⇒ модель єврорегіонів – базується на створенні транскордонних інституційних утворень, які координують співпрацю між регіонами сусідніх держав. Єврорегіони, як правило, мають чітко визначену організаційну структуру, включаючи керівні органи, спільні робочі групи та технічні

секретаріати. Основною перевагою цієї моделі є можливість систематизації транскордонного співробітництва та залучення зовнішнього фінансування, зокрема з боку ЄС;

⇒ мережна модель забезпечує взаємодію між різними суб'єктами транскордонного співробітництва без створення жорстких інституційних рамок. Основою цієї моделі є гнучка мережа партнерських відносин між органами влади, підприємствами, громадськими організаціями та науковими установами. Такий підхід дозволяє швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища та ефективно вирішувати локальні проблеми;

⇒ проєктно-орієнтована модель базується на реалізації конкретних спільних проєктів у сферах економіки, екології, культури чи інфраструктури. Особливістю цього підходу є спрямованість на досягнення конкретних результатів у межах обмеженого часу та бюджету. Вона є популярною для реалізації ініціатив, які фінансуються міжнародними організаціями;

⇒ інтеграційна модель забезпечує значну координацію політики прикордонних регіонів і призначена для створення спільного економічного та адміністративного простору.

Вибір конкретної моделі транскордонної взаємодії залежить від низки факторів, до яких належить політичний контекст, рівень економічного розвитку, інституційний потенціал та географічні особливості.

Отже, розгляд сутності та концепції транскордонного співробітництва в контексті історичного розвитку та сучасних підходів демонструє його складність і багатогранність. Історичний аналіз підтверджує, що транскордонна співпраця еволюціонувала від стихійних і нерегульованих контактів до інституціоналізованих форм взаємодії. Сучасна концепція ТКС базується на принципах взаємної вигоди, субсидіарності та багаторівневого впорядкування, враховуючи економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Інституційні та інноваційні підходи долучаються до його подальшого розвитку, сприяючи розв'язанню спільних проблем прикордонних регіонів і зміцненню міжнародних відносин. Транскордонне

співробітництво стало результатом інтеграції, спрямованої на досягнення сталого розвитку, посилення конкурентоспроможності регіонів та подолання бар'єрів між державами.

1.2. Правові та інституційні основи транскордонного співробітництва України та Польщі

Транскордонне співробітництво між Україною та Польщею є важливою складовою взаємодією двох країн, спрямованою на вирішення спільних завдань і сприяння регіональному розвитку прикордонних територій. Зважаючи на географічну близькість, спільну історичну спадщину та стратегічні інтереси, це співробітництво обґрунтовується на правових та інституційних засадах, які забезпечують його ефективність. Особливістю українсько-польського транскордонного співробітництва є його подвійна орієнтація: інтеграція України в європейські структури та поглиблення двосторонніх відносин з Польщею як державою-членом ЄС.

Правова основа транскордонного співробітництва України та Польщі включає міжнародні угоди, національне законодавство обох країн, а також нормативно-правові акти Європейського Союзу. Її формування базується на дотриманні принципів міжнародного права, спрямованого на підтримку дружніх відносин між державами, а також забезпечення регіонального розвитку.

Із одним із ключових міжнародних документів, які регламентують транскордонне співробітництво, є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами (Мадридська конвенція, 1980 р.) [10], ратифікована Україною в 1993 році та Польщею в 1994 році. Ця Конвенція забезпечує правові рамки розвитку транскордонної взаємодії на рівнях місцевих і регіональних органів влади. В її межах передбачено:

- створення спільних органів для реалізації транскордонних проектів;
- укладання угод між прикордонними регіонами;
- впровадження механізмів співпраці в різних сферах, таких як економіка, екологія, культура та інше.

Базовими документами українсько-польського співробітництва є Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво від 4 жовтня 1991 року [6] та Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво, укладений 18 травня 1992 року [7]. Основним правовим документом, що регулює українсько-польську співпрацю між регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування та сприяє економічному та суспільному прогресу регіонів обох країн, особливо прикордонних є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про транскордонне співробітництво (1993 р.) [6, 7], яка створила основу для розвитку відносин між прикордонними регіонами двох країн. Угодою визначено сферу співпраці, механізми її координації та інструменти фінансової підтримки.

На національному рівні правове регулювання транскордонного співробітництва в Україні здійснюється відповідно до Закону України "Про транскордонне співробітництво" (2004 р.) [26]. Згідно із цим Законом «транскордонне співробітництво – це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [26]. Отже, згідно чинного законодавства транскордонне співробітництво розглядається як діяльність з точки зору суб'єктно-об'єктного, функціонального та компетентнісного підходів у межах налагодження

міжнародної співпраці. Цей закон також визначає принципи, форми та механізми реалізації транскордонного співробітництва, передбачаючи:

- створення транскордонних організаційних структур (єврорегіонів);
- стимулювання економічної, соціальної та екологічної взаємодії;
- забезпечення фінансової підтримки проектів з державного та місцевих бюджетів.

Інституційна основа транскордонного співробітництва між Україною та Польщею охоплює мережу органів управління, спільних інституцій і міжнародних програм, які забезпечують ефективність та стійкість співпраці.

Першою організаційною формою інтегрованого розвитку транскордонних територій в Європі, заснованою на систематизованих принципах соціально-економічного розвитку та відповідних організаційних підходах, є єврорегіони.

Єврорегіони представляють собою одну з форм організації транскордонного співробітництва, яка дозволяє місцевим органам влади прикордонних регіонів, за погодженням із центральними органами державного управління та в межах наданих повноважень, реалізовувати проекти міжнародної співпраці. Це включає створення спеціалізованих комплексних програм економічного, культурного та соціального розвитку, виконання конкретних економічних проектів, вирішення питань зайнятості, модернізацію інфраструктури, а також рішення екологічних проблем. Єврорегіони можуть мати статус юридичної особи або діяти без нього, при цьому їх діяльність регулюється певною організаційною структурою та забезпечується фінансуванням з визначених джерел. Формування єврорегіонів передбачає також можливість створення організаційної структури та системи фінансування у формі міжнародних міжрегіональних асоціацій, об'єднань, консорціумів тощо [19, с. 14-15].

На території України та Польщі діє низка єврорегіонів, які забезпечують роль основних інституційних механізмів транскордонного співробітництва.

Рис. 1.2. Єврорегіони, які поєднують Україну і Республіку Польща

Найбільш значущими серед них є:

- Єврорегіон «Буг» (заснований у 1995 р.), який об'єднує Волинську область України, Люблінське воєводство Польщі та Брестську область Білорусі. Основними напрямками діяльності є розвиток транспортної інфраструктури, охорона довкілля та співпраця в галузі туризму.
- Єврорегіон «Карпати» (заснований у 1993 р.), відповідно до якого входять регіони України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. Він зосереджується на питаннях екології, розвитку місцевої економіки та соціальної інфраструктури.

Польща, будучи державою-членом ЄС, приймає важливу роль у залученні України до європейських програм транскордонного співробітництва. Найбільш значущими з них є [5]:

- Програма Європейського інструменту сусідства (ENI CBC). У межах цієї програми реалізуються спільні проекти у сферах економіки,

охорони здоров'я, культури, туризму, довкілля та інфраструктури. Програма підтримує партнерство між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та підприємствами.

- Програма Транскордонного Співробітництва Interreg Польща-Україна. Ця програма спрямована на розвиток територіальної співпраці, фінансування інфраструктурних проектів та зміцнення соціальних зв'язків.

- Програма міжрегіонального співробітництва Interreg URBACT. Проекти реалізуються задля сприяння інтегрованому сталому розвитку міст через співпрацю. Тематичними напрямками програми є культура, цифровізація, циркулярна економіка, екологія, робочі місця, демографія та рівень життя.

Для реалізації політики транскордонного співробітництва обидві країни створили відповідні органи державного управління. У країнах-членах ЄС, в тому числі і Польщі питання транскордонного співробітництва віднесені зазвичай до функцій Міністерств регіонального розвитку, у складі яких є відповідні підрозділи. В Україні ж до цього часу чітко не визначено, до функцій якого міністерства входить транскордонне співробітництво – МЗС, Мінекономіки чи Мінрегіонрозвитку [20].

У межах правових та інституційних механізмів транскордонне співробітництво між Україною та Польщею реалізується в декількох ключових напрямках:

- ⇒ розвиток транспортної інфраструктури – включає модернізацію прикордонних переходів, створення спільних логістичних центрів і транспортних коридорів;
- ⇒ охорона довкілля – передбачає спільні проекти з управління водними ресурсами, боротьби з транскордонними забрудненнями та зміною клімату;
- ⇒ економічне співробітництво – створення спільних підприємств, розвиток малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій.

⇒ культурно-освітній обмін – включає проведення спільних культурних заходів, освітніх програм, обмін студентами та науковцями.

Серед факторів, які станом на сьогодні ускладнюють достатнє використання можливостей транскордонної співпраці в Україні є:

1) відсутність цілісної концепції політики регіонального розвитку держави, її інституціоналізації з урахуванням національного та регіонального рівнів;

2) низький рівень участі у транскордонній співпраці представників приватного та громадського секторів;

3) сприйняття центральними, регіональними та місцевими органами виконавчої влади України транскордонної співпраці як однієї зі сфер міжнародного співробітництва та недооцінювання її ролі в економічному та суспільному розвитку [30].

Правові та інституційні основи транскордонного співробітництва між Україною та Польщею створюють сприятливі умови для розвитку прикордонних регіонів і поглиблення двосторонніх відносин. Важливими елементами цієї основи є міжнародні угоди, національні законодавчі акти та інтеграційні програми ЄС. Інституційна база, представлена євро регіонами, спільними проектами та програмами, забезпечує практичну реалізацію співробітництва. Подальший розвиток транскордонної взаємодії залежить від зміцнення правової бази, підвищення інституційної ефективності регіонів та залучення нових ресурсів для спільних ініціатив.

1.3. Форми та механізми транскордонного співробітництва

Особливе значення транскордонного співробітництва полягає в посиленні економічних взаємозв'язків та інтеграційних процесів. Водночас ефективне функціонування ТКС потребує впровадження адекватних форм і механізмів співпраці, що відповідають сучасним викликам та специфіці прикордонних регіонів.

ТКС посилюється як форма взаємодії територіальних громад та органів місцевого самоврядування, установ, підприємств та організацій сусідньої держави, спрямована на реалізацію спільних інтересів і проектів. Ця співпраця базується на принципах партнерства, добросусідства та спільної вигоди, що дозволяє долати бар'єри, пов'язані з державними кордонами, і сприяти гармонійному розвитку території.

Головними завданнями транскордонного співробітництва є забезпечення сталого економічного зростання, підвищення рівня життя населення прикордонних регіонів, збереження екологічного балансу, розвиток транспортної інфраструктури та культурна інтеграція. Завдяки цьому ТКС стає ключовим інструментом у контексті європейської інтеграції та політики регіонального розвитку.

Форми ТКС змінюються залежно від інституційних, правових та економічних умов, а також від ступеня інтеграції регіонів. За критерієм зрілості організаційних форм можна виділити прості форми співробітництва, які не передбачають створення спеціальних інституцій їх регулювання і управління, та відповідно складні форми, які потребують певного інституційного забезпечення [31, с. 8].

Таблиця 1.1.

Форми транскордонного співробітництва за критерієм зрілості організаційних форм

Прості форми ТКС	Складні форми ТКС
Прямі контакти	Вільні економічні зони
Двосторонні угоди	Виробничі, фінансові, інноваційні кластери
Транскордонні угоди	Єврорегіони
Конвенції, прикордонна торгівля, спільні підприємства, стратегічні альянси, компенсаційні угоди	Публічно-приватне партнерство

Найпоширенішими формами транскордонного співробітництва є наступні:

- ⇒ єврорегіони (територіальні утворення, створені на основі договорів між прикордонними регіонами сусідніх країн. Єврорегіони сприяють координації зусиль місцевих органів влади в різних сферах, таких як економіка, транспорт, культура, екологія тощо. Наприклад, Єврорегіон «Буг» об'єднує прикордонні території України та Польщі, забезпечуючи платформу для співпраці в сферах екології, туризму та туризму);
- ⇒ транскордонні програми (у рамках такої програми, як «Interreg» ЄС, реалізуються проекти з розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва, охорони навколишнього середовища та соціальної інтеграції. Вони мають значний фінансовий потенціал і охоплюють різні сектори економіки);
- ⇒ інноваційні кластери (форма забезпечує створення мережі підприємств, наукових установ та органів влади з призначення розвитку інноваційного потенціалу регіонів. Наприклад, агропромислові або ІТ-кластери можуть ефективно працювати на базі транскордонного співробітництва);
- ⇒ міждержавні угоди (національні уряди сусідніх країн можуть укладати угоди про співпрацю у прикордонних регіонах. такі угоди охоплюють питання транспорту, безпеки, торгівлі та інших сфер);
- ⇒ транскордонне партнерство (організаційна форма транскордонного співробітництва, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб з різних сторін кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода тощо), з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення

соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань) [36, с. 342].

Подальший розвиток інноваційних кластерних об'єднань, наукових та індустріальних парків, спеціальних правових режимів економічної діяльності та їхніх функціональних одиниць, що діють в Україні (зокрема спеціальних економічних зон, технологічних і наукових парків), потребує відповідального інституційного забезпечення, у т. ч. вдосконалення чинного законодавства [2, с. 49].

Реалізація ефективного транскордонного співробітництва залежить від впровадження дієвих механізмів, що забезпечують його інституційне, правове, фінансове та організаційне підґрунтя.

Одним із ключових механізмів ТКС є правове забезпечення, яке створює основу для функціонування транскордонних ініціатив. Міжнародні договори, угоди про співпрацю між державами та їх регіонами, а також адаптація національного законодавства до європейських стандартів сприяють усуненню правових бар'єрів, які можуть обмежувати співпрацю. Гармонізація нормативно-правових актів різних держав дозволяє регіонам об'єднати зусилля у вирішенні спільних проблем, таких як розвиток інфраструктури, охорони навколишнього середовища чи стимулювання економічної активності.

Інституційні механізми є не менш важливими, оскільки вони забезпечують організаційну структуру ТКС. такі механізми передбачають створення спеціалізованих органів управління транскордонними проектами, спільними комітетами, агенціями регіонального розвитку та єврорегіонів. Єврорегіони, як одна з найбільш розширених форм ТКС, забезпечують постійну комунікацію між регіонами різних держав, сприяють реалізації спільних проектів і координації дій. Наприклад, Єврорегіон «Карпати» став платформою для співпраці між прикордонними регіонами України, Польщі, Словаччини та Угорщини, реалізуючи проекти у сфері екології, туризму та соціального розвитку.

Фінансові механізми відіграють значну роль у забезпеченні стійкості та результативності ТКС. Основними джерелами фінансування є місцеві бюджети, державні програми підтримки регіонального розвитку, а також міжнародні фонди. У рамках Європейського Союзу вагоме значення мають програми типу «Interreg», які фінансують транскордонні проекти, спрямовані на вдосконалення транспортної інфраструктури, розвиток підприємництва, охорону довкілля та соціальну інтеграцію. Водночас залучення приватних інвесторів через механізми публічно-приватного партнерства створює додаткові можливості для реалізації масштабних проектів.

Організаційні механізми забезпечують практичну реалізацію транскордонного співробітництва. Вони включають налагодження партнерських відносин між цікавими сторонами, проведення спільних конференцій, семінарів і робочих зустрічей, які сприяють обміну досвідом і формуванню спільного бачення розвитку прикордонних регіонів. Крім того, деяким елементом організаційних механізмів є створення інформаційних платформ і баз даних, які дозволяють координувати діяльність учасників ТКС та забезпечити доступ до актуальної інформації про стан проектів.

Сучасні технологічні механізми залишаються дедалі важливими для розвитку ТКС. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють оптимізувати управлінські процеси, забезпечити оперативний обмін інформацією та налагодити дистанційну координацію між учасниками проектів. Наприклад, використання геоінформаційних систем ефективного планування розвитку прикордонної інфраструктури та моніторингу стану навколишнього середовища.

Попри численні переваги ТКС, його реалізація супроводжує низку викликів, які впливають на ефективність механізмів співробітництва. Основними проблемами є розбіжності у правових системах різних держав, недостатнє фінансування спільних ініціатив, відмінності в рівнях економічного розвитку прикордонних регіонів та складності у налагодженні комунікацій між сторонами. Для подолання цих проблем необхідно

вдосконалювати правове регулювання ТКС, збільшити фінансування за рахунок міжнародних донорів, активізувати діалог між партнерами та впроваджувати інноваційні технології.

Отже, механізми транскордонного співробітництва є багатогранною системою, яка охоплює правові, інституційні, фінансові, організаційні та технологічні аспекти. Їхня ефективність залежить від ступеня інтеграції між регіонами, готовності сторінок до співпраці та наявності ресурсів для реалізації спільних проектів. Розвиток ТКС відкриває значні можливості для зміцнення добросусідських відносин, гармонізації регіонального розвитку та вирішення спільних викликів, які виникають у прикордонних територіях.

Отже, транскордонне співробітництво є елементом розвитку прикордонних регіонів і посилення міжнародної інтеграції. Впровадження сучасних форм і механізмів ТКС дозволяє ефективно вирішувати спільні проблеми, підвищувати рівень життя населення та сприяти гармонійному розвитку території. Для подальшого вдосконалення цього процесу необхідно активізувати міждержавний діалог, залучити інноваційні технології та забезпечити належне фінансування спільних проектів.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

2.1. Сучасні тенденції розвитку українсько-польського економічного співробітництва

Українсько-польське економічне співробітництво є важливим аспектом двосторонніх відносин між Україною та Польщею, які мають багатовікову історію взаємодії. У сучасних умовах ці відносини набули нового виміру завдяки геополітичним змінам, що охопили регіон, зокрема розширення Європейського Союзу, посилення глобалізаційних процесів та виклики, пов'язані із збройною агресією Росії проти України. Польща, будучи членом ЄС та НАТО, відіграє важливу роль у підтримці України на міжнародній арені, а також у розвитку її економічного потенціалу. Водночас для Польщі співпраця з Україною є важливим елементом регіональної стабільності та економічного зростання.

Значну увагу в контексті сучасного українсько-польського економічного співробітництва слід приділити кільком ключовим аспектам. Передусім це торгівля, яка демонструє позитивну динаміку. Польща протягом останніх років стала одним із найбільших торговельних партнерів України, поступаючись лише Німеччині та Китаю.

Протягом останнього десятиліття двостороннє торговельне співробітництво між Польщею та Україною стає ключовим інструментом для обох країн, сприяючи виходу їхніх компаній на міжнародні ринки. Важливою особливістю польської зовнішньоекономічної моделі є акцент на рівноправності й балансі у формуванні та реалізації економічних інтересів партнерів. Ця модель базується на високому рівні взаємодоповнюваності торговельних потоків товарів і послуг.

До 2014 року найбільшим торговим партнером України залишалася російська федерація, однак після початку збройної агресії

зовнішньоекономічна орієнтація України почала стрімко змінюватися. Український експорт і імпорт дедалі активніше спрямовувалися на ринок Європейського Союзу, де Польща посіла одне з провідних місць. Зокрема, у період з 2022 по 2023 роки Польща стала лідером серед торговельних партнерів України: перше місце за обсягом експорту та друге – за імпортом товарів.

Водночас Україна поки не входить до числа ключових економічних партнерів Польщі. Її частка в загальному польському товарному експорті становить близько 2% (13-те місце), а в імпорті – 1,5% (16-те місце). Незважаючи на це, темпи зростання торговельного обороту між країнами свідчать про значний потенціал для подальшого розвитку співпраці. Такі невідповідності в паритеті партнерства є, з одного боку, результатом різного рівня соціально- економічного, технічного й інституційного розвитку країни, а з іншого боку, результатом неадекватного використання українською стороною наявних можливостей взаємодоповнюючого співробітництва [37]. Останніми роками Польща утримує провідні позиції серед ключових торговельних партнерів України за обсягами зовнішньоторговельного обороту. За даними 2021 року, які стосуються довоєнного періоду, частка Польщі в українському експорті становила 7,7%, що дозволило їй зайняти друге місце після Китаю. Водночас у структурі імпорту України Польща забезпечувала 6,8% загального обсягу. Зіставно, частка Китаю у зовнішній торгівлі України становила 7,2%, зберігаючи лідируючі позиції. У 2021 році обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Польщею та Україною досяг 10,93 млн доларів. Це майже на 3 млрд євро більше, ніж у 2020 році [37]. Відмінності в рівноправності партнерства між Україною та Польщею пояснюються, з одного боку, різницею у соціально-економічному, промисловому, технологічному та інституційному розвитку країн, а з іншого — недостатньою реалізацією Україною потенціалу співпраці, який ґрунтується на взаємному доповненні економік.

У 2022 році, на тлі повномасштабного вторгнення Росії, яке спричинило різке скорочення української зовнішньої торгівлі (експорт зменшився на 35%, а імпорт — на 25%), торговельні відносини з Польщею демонстрували позитивну динаміку. Зокрема, експорт українських товарів до Польщі зріс на 27%, досягнувши 6,6 млрд євро, тоді як імпорт польських товарів в Україну збільшився на 12%. Це зростання стало важливим чинником підтримки української економіки в кризовий період. У 2023 році спостерігалось скорочення експорту до Польщі на 29%, однак імпорт з цієї країни продовжував зростати, збільшившись на 19% порівняно з попереднім роком. Загалом, аналіз динаміки торгівлі між Україною та Польщею в період 2001–2022 років свідчить про загальну позитивну тенденцію як в обсягах експорту, так і імпорту, що вказує на стійкий інтерес обох країн до взаємного економічного співробітництва. (рис.2.1).

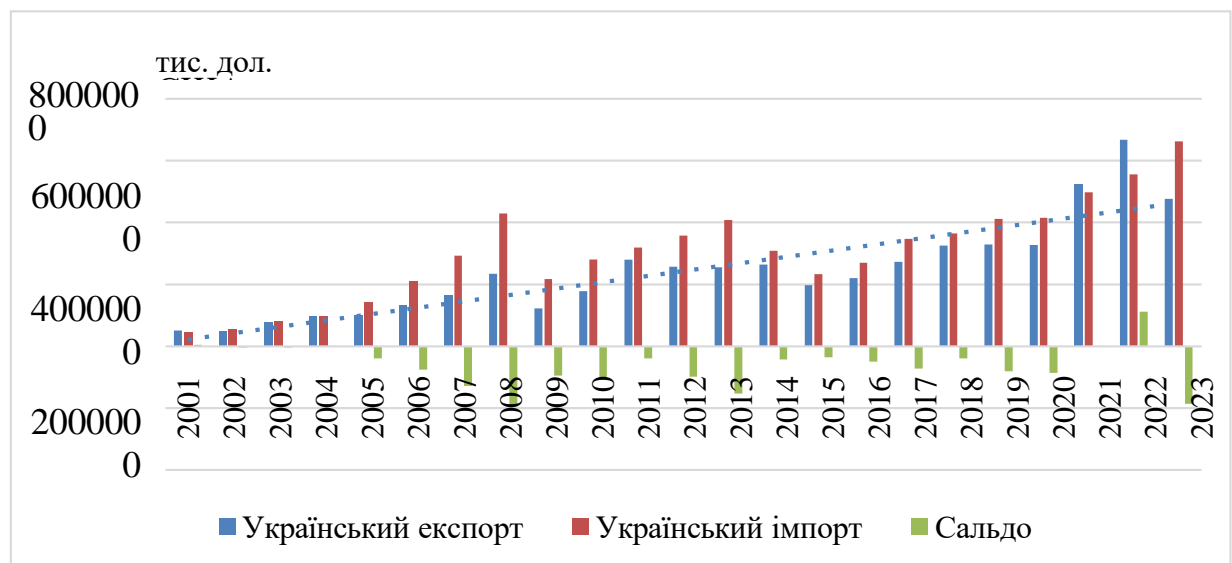

Рис. 2.1. Динаміка товарного зовнішньоторгівельного обороту між Україною та Польщею у 2001-2023 роках, тис. дол. США

Джерело: розраховано на основі [8]

Вітчизняний імпорт та експорт найбільше скоротились протягом досліджуваного періоду у 2009 році (у час світової фінансової кризи), 2012 р. (під час рецесії у ЄС), 2014-2015 роках (під впливом початку російсько-

української війни), 2020 році (через глобальну пандемічну кризу) та фінансову кризу в економіці. У 2021 році товаробіг між Україною та Польщею продемонстрував значне зростання. Український експорт збільшився на 57,9% у порівнянні з роком 2020 року, досягнувши 5,227 млрд євро. Водночас імпорт знизився на 19,8%, склавши 4,62 млрд доларів США. До 2020 року торговельне сальдо між країнами залишилося негативним для України, однак у 2021 році вперше за тривалий час баланс став позитивним, сягнувши 268,8 млн євро. Варто відзначити, що у перший рік повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну було отримано зовнішньо торговельне сальдо. Це було досягнуто в основному у зв'язку із змінами у логістичних напрямках експорту сільськогосподарської продукції, через блокування морських портів. У 2023 році відбувся значний спад експорту при зростанні імпорту, що сформувало негативне зовнішньоторговельне сальдо.

Для кращого розуміння стану експорту та імпорту між Україною та Республікою Польща, особливо, під впливом російсько-української війни, детально проаналізуємо структуру експорту та імпорту за найвагомішими товарними позиціями у 2023 році (таблиця 2.2 та таблиця 2.3).

Згідно наведених даних у таблиці 2.1 у 2023 році Україна експортувала до Польщі товарів на загальну суму 4755,4 млн дол. США, що становило 71,5% до показника 2022 року. Основними експортними позиціями були чорні метали, жири та олії, залишки і відходи харчової промисловості, а також руди та шлаки. Найбільше конкурентів (22,4%) становлять чорні метали, експорт яких досягає 1 064,15 млн дол. США. Проте варто відзначити, що цей показник знизився на 15,4% у порівнянні з 2022 роком. Це добре про негативний вплив воєнного стану на металургійну промисловість, зокрема через скорочення виробництва та обмежений доступ до сировини. Жири та олії тваринного або рослинного походження (13%) займають другу позицію з обсягом 616,8 млн дол. США, що на 21,7% менше, ніж торік.

**Структура експорту двадцяти найбільших товарних позицій з України
до Республіки Польща у 2023 р.**

Назва товарів за українською класифікацією	Вартість		у % до загального обсягу
	тис. дол. США	у % до 2022 р.	
72 чорні метали	1 064 148,1	84,6	22,4
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	616 745,5	78,3	13,0
23 залишки і відходи харчової промисловості	387 766,5	149,5	8,2
26 руди, шлаки і зола	355 950,4	71,3	7,5
44 деревина і вироби з деревини	283 854,6	77,6	6,0
94 меблі	224 819,7	79,9	4,7
85 електричні машини	222 754,6	61,4	4,7
10 зернові культури	204 197,6	31,9	4,3
12 насіння і плоди олійних рослин	141 947,2	29,8	3,0
73 вироби з чорних металів	129 443,1	85,6	2,7
84 реактори ядерні, котли, машини	107 507,4	74,0	2,3
08 їстівні плоди та горіхи	61 522,7	57,0	1,3
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	60 021,4	134,5	1,3
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	48 670,8	54,2	1,0
39 пластмаси, полімерні матеріали	48 492,0	73,6	1,0
48 папір та картон	45 207,9	92,4	1,0
70 скло та вироби із скла	44 373,6	116,2	0,9
14 рослинні матеріали для виготовлення	42 225,0	142,2	0,9
20 продукти переробки овочів	40 092,4	72,7	0,8
25 сіль; сірка; землі та каміння	38 954,1	88,6	0,8
РАЗОМ	4 755 386,3	71,5	100,0

Джерело: розраховано на основі [8]

Структура імпорту двадцяти найбільших товарних позицій у зовнішньоторгівельному обороті України та Республіки Польща у 2023 р.

Назва товарів за українською класифікацією	Вартість		у % до загального обсягу
	тис. дол. США	у % до 2022 р.	
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	1 340 682,7	117,2	20,4
39 пластмаси, полімерні матеріали	459 627,6	117,1	7,0
84 реактори ядерні, котли, машини	399 853,9	140,0	6,1
85 електричні машини	286 400,7	109,4	4,4
72 чорні метали	142 206,1	142,6	2,2
73 вироби з чорних металів	126 872,1	136,9	1,9
23 залишки і відходи харчової промисловості	112 422,7	124,1	1,7
48 папір та картон	110 029,4	110,4	1,7
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	107 257,3	98,9	1,6
40 каучук, гума	96 734,3	89,7	1,5
19 готові продукти із зерна	81 433,6	108,5	1,2
21 різні харчові продукти	77 158,6	121,6	1,2
20 продукти переробки овочів	77 051,1	147,5	1,2
07 овочі	71 526,8	77,3	1,1
44 деревина і вироби з деревини	65 619,1	125,1	1,0
70 скло та вироби із скла	62 351,2	127,5	0,9
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	58 248,8	97,3	0,9
30 фармацевтична продукція	56 742,5	99,1	0,9
69 керамічні вироби	56 316,7	127,6	0,9
28 продукти неорганічної хімії	55 943,1	132,8	0,9
РАЗОМ	6 577 759,0	119,8	100,0

Джерело: розраховано на основі [8]

Така динаміка може бути пов'язана з порушенням логістичних ланцюгів та зниженням урожайності олійних культур через воєнні дії. Третє місце залишилося залишкам і відходам харчової промисловості, частина яких склала 8,2% (387,8 млн дол. США). Вражаюче зростання на 49,5% збільшується про зростання попиту на ці товари, можливо, за рахунок збільшення їх використання в кормовій промисловості. Інші позиції включають руди, шлаки і золу (7,5%), деревину (6,0%) та меблі (4,7%). Усі ці категорії продемонстрували зниження обсягів експорту порівняно з 2022 роком, що пояснюється зменшенням виробничих потужностей та експортних можливостей. Загалом структура експорту показує домінування сировинних товарів, що може бути ризиком для економічної стабільності України в довгостроковій перспективі.

Аналіз таблиці 2.2 свідчить, що імпорт з Польщі в Україну у 2023 році становив 6577,8 млн дол. США, що на 19,8% більше ніж у 2022 році. Головними статтями імпорту були мінеральні палива, пластмаси, машини та електричні пристрої. Перше місце займають мінеральні палива, нафта та її продукти перегонки, частка яких склала 20,4% (1 340,68 млн дол. США). Зростання на 17,2% показує залежність України від імпорту енергоресурсів через внутрішніх потужностей. В іншій позиції займають пластмаси і полімери (7,0%), імпорт яких зріс на 17,1%, досягнувши 459,63 млн дол. США. Це досвід про активний попит на ці матеріали, що, ймовірно, пов'язано з забезпеченням відновлення інфраструктури. Машини (6,1%) та електричні пристрої (4,4%) також є кількістю імпортних позицій. Їх зростання на 40% та 9,4% відповідно може бути зумовлене модернізацією виробництва та активізацією будівельного сектору. Інші важливі категорії – чорні метали (2,2%), папір та картон (1,7%), а також молочні продукти (1,6%). Усі ці групи демонструють зростання імпорту, що може бути наслідком як збільшення попиту, так і змінюється у внутрішньому виробництві. Загальна структура імпорту грошей про високий рівень економічної інтеграції з Польщею. Зростання обсягів імпорту сприяє

активізації економічної діяльності, проте залежність від ключових позицій може створити ризики для економічної безпеки України.

Головними причинами спаду обсягів двостороннього товарообороту в 2023 році став результат повномасштабної війни в Україні, системна блокада українського кордону польськими фермерами, результати світової фінансової кризи, зниження рівня попиту на продукцію металургійної й хімічної промисловості, а також несприятлива кон'юнктура цінового характеру, пов'язана із коливаннями в обмінному курсі злотого до гривні [35].

Для глибшого розуміння поточного стану економічної взаємодії слід приділити увагу аспектам інвестиційного співробітництва між двома країнами. У контексті України варто відзначити, що обсяг польських інвестицій, спрямованих в її економіку, залишається незначним. Україна цікава інвесторам, але їх стримує політична нестабільність. Можливо, після стабілізації ситуації інвестори будуть більш охоче вкладати кошти в економічний розвиток України [46]. Польські компанії активно інвестують в український аграрний сектор, промисловість, транспортну інфраструктуру та енергетику. Польща також стала привабливим місцем для українських підприємств, які через сприятливі умови ведення бізнесу, вигідну географічну позицію та європейський рівень регуляцій використовують цю країну як "платформу" для виходу на ринки ЄС. Важливу роль у цьому відіграє набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що відкрила нові можливості для економічного співробітництва.

Аналізуючи інвестиційне співробітництво, варто відзначити, що Польща є лідером за обсягом іноземних інвестицій в Україні. На сьогодні в Україні працює понад тисячу польських компаній або підприємств зі змішаним капіталом, де задіяний польський капітал. Водночас українські інвестиції в Польщі є найбільшими серед усіх країн. Серед наймасштабніших українських проєктів у Польщі – сталеливарний завод у

Гут-Ченстохові та суднобудівний завод у Гданську, які належать промисловій асоціації Донбасу. Крім того, Варшавський автомобільний завод (FSO Warsaw) контролюється компанією, пов'язаною з Автоазом, а Українська гірничо-металургійна компанія володіє основною часткою акцій Centrostal у Бидгощі [35].

Незважаючи на те, що економіки України та Польщі систематично піддаються впливу світових економічних криз, інвестиційне співробітництво між ними протягом досліджуваного періоду характеризувалося в основному позитивними показниками (рис. 2.2).

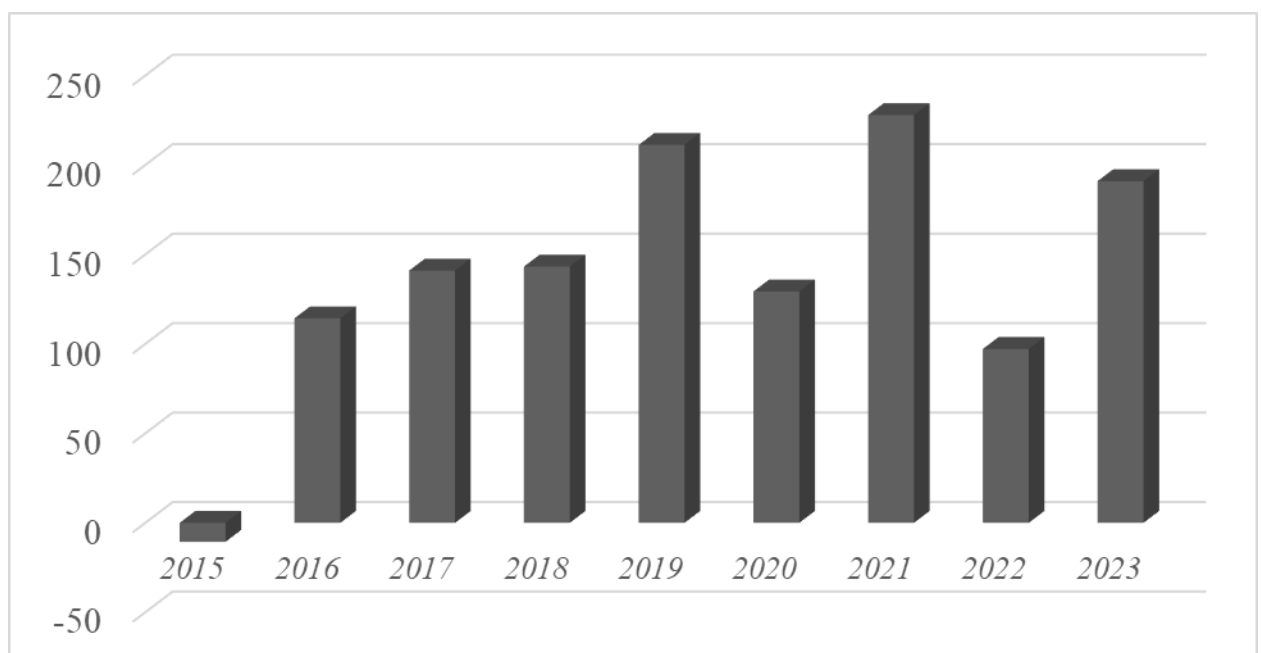

Рис. 2.2. Динаміка інвестицій з Республіки Польща в Україну, млн дол США

Джерело: розраховано на основі [8]

Загалом динаміка інвестицій з Польщі в Україну протягом останнього десятиріччя свідчить про достатньо високий рівень ділової активності та міжнародної співпраці.

Для оцінки регіонів України за рівнем їхньої інвестиційної привабливості для польських інвесторів доцільно провести групування областей України за допомогою багатовимірного кластерного аналізу. На

рис. 2.3 представлені основні кластери областей України, сформовані за рівнем привабливості для інвесторів з Польщі.

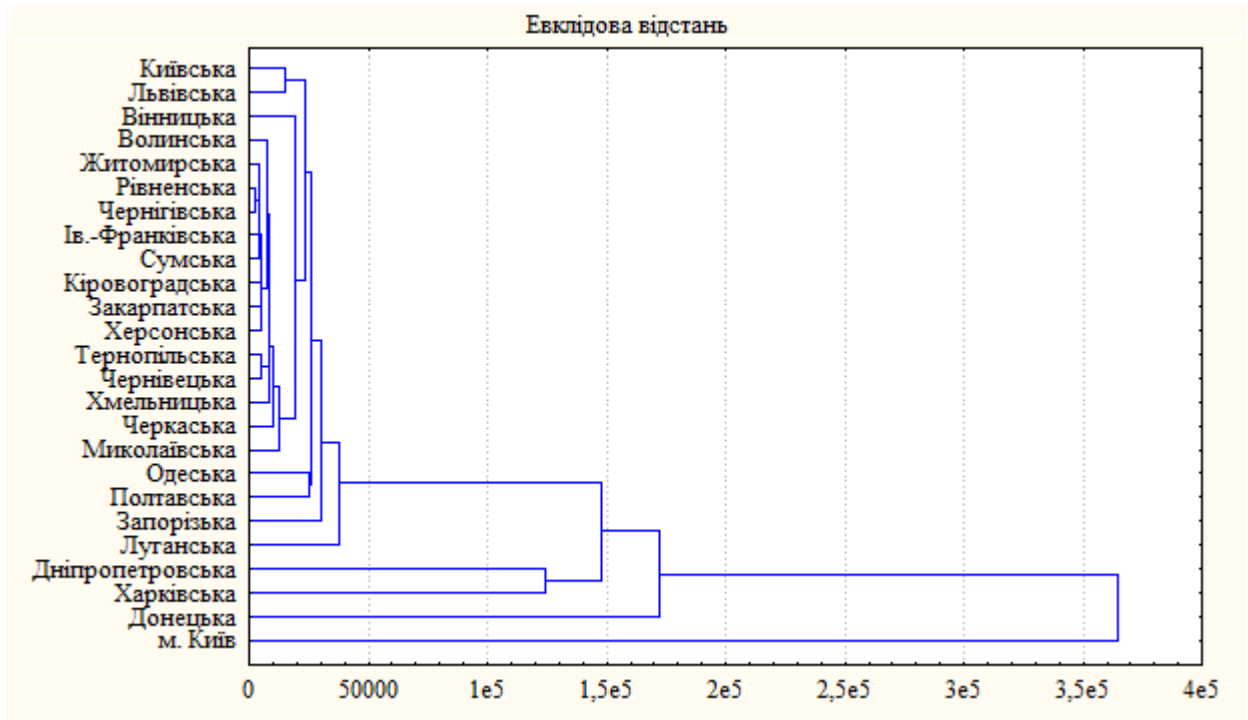

Рис. 2.3. «Дерево комбінацій» регіонів України згідно показника інвестиційної привабливості для інвестицій із Республіки Польща

Джерело: розраховано на основі [8]

Аналізуючи графічне зображення створеної структури «дерева комбінацій», можна виділити декілька груп українських регіонів за рівнем привабливості для польських прямих іноземних інвестицій (рис. 2.3). Результати показують, що найвищу привабливість мають Львівська та Одеська області, тоді як до регіонів із високим рівнем інвестиційної привабливості належать Дніпропетровська, Запорізька, Київська та Полтавська області. Це свідчить про значний потенціал для залучення польських інвесторів і підкреслює необхідність впровадження регіональних програм, спрямованих на стимулювання прямих іноземних інвестицій із Польщі.

Не менш значущим фактором є трудова міграція. Польща є найбільшим ринком праці для українських трудових мігрантів. За

оцінками, понад мільйон українців працюють у Польщі, роблячи значний внесок у польську економіку. Водночас грошові перекази, які трудові мігранти надсилають до України, стали важливим джерелом надходження валютних коштів у державу.

Окремо слід зазначити, що важливим викликом для українсько-польського економічного співробітництва залишається розбудова транспортно-логістичної інфраструктури. Спільні проекти, такі як модернізація залізничного сполучення та створення нових транзитних коридорів, є пріоритетними для обох країн. Крім того, Польща відіграє ключову роль у забезпеченні логістичної підтримки України в умовах війни, включаючи експорт зернових та іншої сільськогосподарської продукції через свої порти.

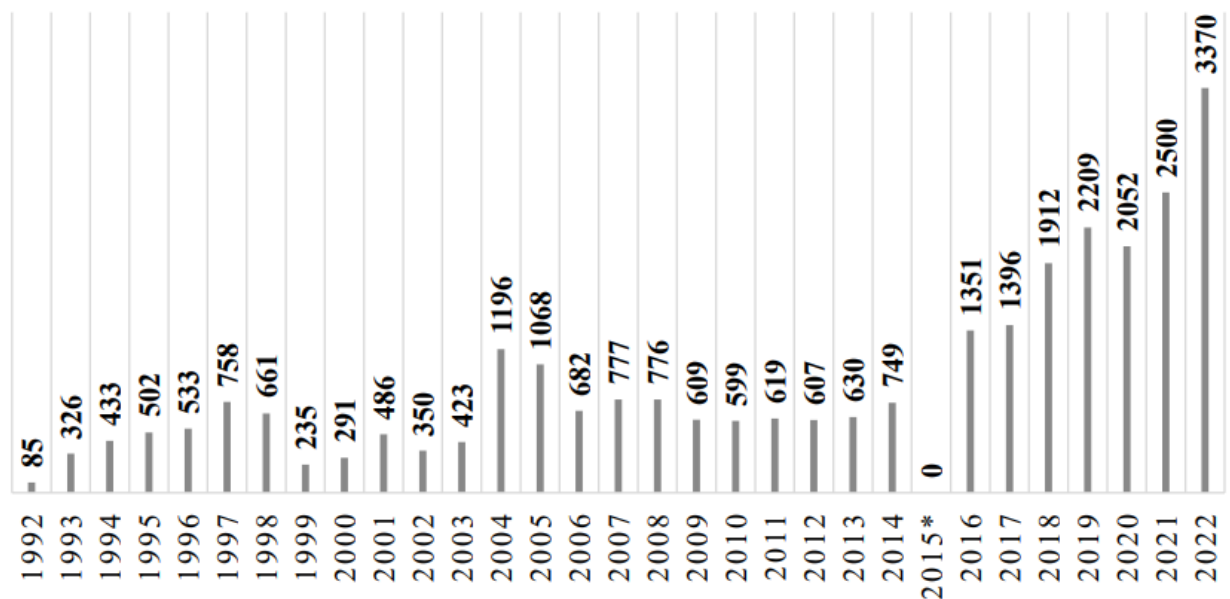

Рис. 2.4. Динаміка українських мігрантів до Республіка Польща за період 1992-2022 рр., (осіб) (дані за 2015 рік відсутні).

Джерело: розраховано на основі [8]

Запропонований рис.2.4 показує динаміку українських мігрантів до Польщі протягом 1992–2022 років, демонструючи як періоди зростання, так і спади. Протягом 1990-х років кількість мігрантів залишалася мінімальною, що можна пов'язати з економічною нестабільністю обох

країн після розпаду СРСР. На початку 2000-х років, які демонструють зростання економічної активності в Польщі та відкриття кордонів для трудових мігрантів з України. Значне зростання міграції відбулося після 2014 року, що збіглося з початком російсько-української війни та економічної кризи в Україні. Польща стала привабливим напрямком завдяки географічній близькості, культурній схожості та спрощенню процедур працевлаштування. Найвищий рівень міграції зафіксовано у 2022 році, що, ймовірно, є наслідком повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Відсутність даних за 2015 рік ускладнює повний аналіз тенденцій, проте загальна динаміка показує на постійний приріст мігрантів у Польщі, що підкреслює її як основну роль країни для працевлаштування та проживання українців у Європі. Ця тенденція також демонструє виклики, пов'язані з міграцією, такі як інтеграція мігрантів і вплив на ринок праці обох країн.

Українсько-польське економічне співробітництво є вагомим елементом регіональної стабільності та економічного зростання для обох країн. Польща, як член ЄС та НАТО, має ключову роль у підтримці України, особливо в умовах збройного конфлікту. Україна, зі свого боку, активно інтегрується в європейський економічний простір, у якому Польща є одним із головних партнерів. Польща займає провідне місце серед торгових партнерів України, демонструючи значне зростання експорту та імпорту у 2022 році, навіть наприкінці війни. Інвестиційна взаємодія між країнами також має важливе значення. Польща активно інвестує в український аграрний сектор, транспортну інфраструктуру та промисловість, хоча загальний обсяг інвестицій залишається обмеженим через ризики, пов'язані з воєнним станом. Водночас українські підприємства використовують Польщу як платформу для виходу на ринки ЄС. Польща є найбільшим українським ринком праці для громадян, а перекази від трудових мігрантів підтримують українську економіку. Значний потік мігрантів, особливо після 2014 року, демонструє актуальність викликів, пов'язаних із їхньою інтеграцією в

польське суспільство та економіку. Отже, попри виклики, співпраця між Україною та Польщею має значний потенціал для розвитку, що залежить від подальшої інтеграції України в європейський економічний простір, залучення інвестицій та зміцнення інфраструктури для підтримки торгівлі та міграції.

2.2. Основні напрями транскордонного співробітництва України та Польщі

Україна та Польща мають тривалу історію взаємодії, що сформувала базу для сучасного транскордонного співробітництва. Географічна близькість, історичні, культурні та економічні зв'язки створили передумови для тісної співпраці в різних сферах. Основою сучасних відносин є взаємний інтерес до зміцнення економічних зв'язків, розвитку інфраструктури, енергетичної інтеграції, культурного обміну та безпекового партнерства, що є особливо актуальним в умовах геополітичних викликів, які постали перед Україною після 2022 року.

Інфраструктурні проекти відіграють важливу роль у транскордонному співробітництві. У рамках спільних програм розвитку обох країн модернізуються пункти пропуску на українсько-польському кордоні, будується та оновлюється дорожня інфраструктура. Одним із ключових проєктів є магістраль GO Highway, яка з'єднує Гданськ із Одесою через Львів [36]. Завдяки цьому маршруту забезпечується швидке перевезення вантажів, що сприяє розвитку логістики та торгівлі між країнами. Значні інвестиції спрямовані також на розвиток залізничного сполучення, яке відіграє стратегічну роль у транспортуванні товарів до країн ЄС. Польща і Україна спільно працюють над розширенням пропускнуої спроможності на основних залізничних маршрутах і впровадженням цифрових рішень для спрощення митного контролю.

Програма транскордонного співробітництва «Польща-Україна» є інструментом для зміцнення економічної, соціальної та культурної взаємодії між двома країнами. Її ключовим планом є стимулювання розвитку прикордонних регіонів шляхом фінансування спільних проєктів, спрямованих на вирішення спільних проблем та покращення умов життя населення. Таблиця 2.3 демонструє індикативний фінансовий план цієї програми, розподілений за тематичними цілями та фінансовими джерелами. Цей план ілюструє розподіл коштів, наданих Європейським Союзом, а також мінімальну суму співфінансування, необхідну для реалізації проєктів.

Таблиця 2.3

**Індикативний фінансовий план Програми транскордонного
співробітництва «Польща-Україна»**

Тематичні цілі	Фінансування ЄС		Мінімальна сума співфінансування		Загальна сума фінансування	
	Сума, млн євро	Питома вага, %	Сума, тис. євро	Питома вага, %	Сума, млн євро	Питома вага, %
"Спадщина"	32,2	17,6	3570,0	19,5	35,8	17,8
"Доступність"	55,9	30,5	6178,9	33,8	62,0	30,8
"Безпека"	44,2	24,2	4897,3	26,7	49,1	24,4
"Кордони"	33,1	18,1	3661,5	20,0	36,7	18,3
Технічна допомога	17,6	9,6	0,00	0	17,6	18,7
Всього	183,1	100,0	18307,8	100,00	201,4	100,00

Джерело: розраховано на основі [27]

Згідно наведених даних таблиці 2.3, бачимо, що загальна сума фінансування Програми на попередній період становила 201,4 млн євро, з яких 183,1 млн було виділено Європейським Союзом, а решта – мінімальне співфінансування, необхідне для реалізації проєктів. Найбільший обсяг фінансування отримала ціль «Доступність спрямована», що спрямована на

покращення транспортної інфраструктури та зв'язків між країнами. Вона охоплює 30,5% коштів ЄС, що разом зі співфінансуванням становить 62 млн євро або 30,8% від загальної суми. Це розроблено про демократичність вирішення транспортних та логістичних питань для розвитку прикордонних регіонів. Ціль «Безпека» дає друге місце за обсягом фінансування, що працює про її важливість у підвищенні готовності до надзвичайних ситуацій та зміцненні безпеки прикордонних територій. На неї разом спрямовано 24,2% коштів ЄС, що зі співфінансуванням становить 49,1 млн євро або 24,4% загальної суми. Ціль «Кордони» отримав 18,1% фінансування ЄС, що в загальному еквіваленті разом із співфінансуванням становить 36,7 млн євро або 18,3% від загального бюджету. Фінансування цієї цілі дозволяє модернізувати та спрощувати прикордонні процедури. Водночас, ціль «Спадщина», що спрямована на збереження культурної та природної спадщини регіонів, отримала 17,6% фінансування ЄС, що разом із співфінансуванням дорівнює 35,8 млн євро або 17,8%. Окремо виділяється фінансування «Технічної допомоги», яка отримала 17,6 млн євро, що становить 9,6% загального бюджету. Ця категорія забезпечує технічну та адміністративну підтримку реалізації програми. Загалом, аналіз структури фінансування демонструє збалансований підхід до реалізації цілей, спрямованих на покращення умов життя, інфраструктури та безпеки у прикордонних регіонах, що є ключовими для ефективного співробітництва між Україною та Польщею.

Енергетичне партнерство є ще одним ключовим аспектом двосторонніх відносин. З огляду на залежність України від енергетичних ресурсів та її інтеграцію до європейської енергомережі ENTSO-E, співпраця з Польщею спрямована на забезпечення стабільного постачання енергоносіїв і диверсифікацію джерел енергії. Україна використовує польську інфраструктуру для транспортування природного газу з країн ЄС, а також розглядає можливості спільного будівництва відновлювальних джерел енергії, таких як вітрові та сонячні електростанції, у прикордонних регіонах.

Водночас Польща надає технічну допомогу в модернізації української енергетичної системи.

Культурне співробітництво між Україною та Польщею базується на численних спільних проєктах, які спрямовані на збереження історичної спадщини, популяризацію культури обох країн та підтримку освітніх ініціатив. Польща залишається одним із найпопулярніших напрямів для українських студентів, які обирають польські університети для отримання вищої освіти.

Таблиця 2.4

Динаміка кількості українських студентів у Польщі

Навчальний рік	Кількість студентів, осіб	% до показника попереднього року	Кількість випускників, осіб
2011/2012	6321	130	1210
2012/2013	9747	154	1641
2013/2014	15123	155	2163
2014/2015	23392	155	3380
2015/2016	30589	131	4526
2016/2017	35584	116	7333
2017/2018	37829	106	7696
2018/2019	39203	104	8108
2019/2020	39017	100	7641
2020/2021	38473	99	7765
2021/2022	36030	94	6892
2022/2023	48056	133	–

Джерело: побудовано на основі [45]

Згідно наведених даних протягом досліджуваного періоду кількість українських студентів у Польських вищих навчальних закладах поступово збільшується. За офіційними даними, у 2023 році кількість українських

студентів у Польщі перевищила 50 тисяч осіб, що становить близько 50% усіх іноземних студентів у польських навчальних закладах.

Українсько-польські культурні зв'язки також проявляються у проведенні спільних фестивалів, конференцій, виставок, які сприяють взаємному порозумінню та формуванню позитивного іміджу обох країн.

Безпекова співпраця значно активізувалася після 2022 року, коли Польща стала одним із ключових партнерів України в контексті військової та гуманітарної допомоги. Польща підтримує інтеграцію України до НАТО, а також сприяє постачанню військової техніки, озброєння та обладнання для Збройних сил України. У прикордонних регіонах здійснюються спільні навчання військових, а також реалізуються проекти з укріплення кордону та підвищення рівня безпеки.

Незважаючи на успіхи в транскордонному співробітництві, існують і виклики. Одним із них є низька пропускна спроможність прикордонної інфраструктури, що призводить до затримок у перевезенні вантажів та перетині кордону громадянами. Крім того, економічна різниця між прикордонними регіонами України та Польщі ускладнює рівномірний розвиток співпраці. Бюрократичні бар'єри, зокрема складнощі у взаємному визнанні стандартів, також перешкоджають реалізації спільних проєктів.

Однак перспективи транскордонного співробітництва є позитивними. Україна та Польща мають можливість спільно створювати індустріальні парки, впроваджувати цифрові технології у сфері митного контролю, розвивати нові транспортні коридори та реалізовувати інноваційні енергетичні проєкти. В умовах інтеграції України до європейських структур Польща виступає важливим партнером, сприяючи реалізації стратегічних ініціатив та підтримуючи Україну на шляху до стабільного економічного розвитку.

Таким чином, транскордонне співробітництво між Україною та Польщею є багатограним процесом, який охоплює економіку, інфраструктуру, енергетику, культуру та безпеку. Попри виклики, співпраця

має значний потенціал для подальшого розвитку, який буде корисним для обох країн, а також сприятиме інтеграції України до європейського співтовариства.

2.3. Вплив транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів України

Транскордонне співробітництво є важливим інструментом розвитку прикордонних регіонів, які часто мають специфічні виклики, пов'язані з географічною ізольованістю, слабкою інфраструктурою та економічною нерівністю. Для України транскордонне співробітництво, зокрема з країнами Європейського Союзу, є не лише способом подолання цих викликів, але й важливим чинником інтеграції в європейський економічний простір. Польща, яка має найдовший спільний кордон з Україною серед країн ЄС, є ключовим партнером у реалізації транскордонних ініціатив. Цей взаємозв'язок створює передумови для аналізу впливу ТКС на соціально-економічний розвиток українських прикордонних регіонів.

Вплив транскордонного співробітництва на прикордонні регіони України проявляється у кількох основних аспектах. Перш за все, це сприяє покращенню економічної активності. Завдяки участі у програмах ЄС, таких як Interreg та Програма транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна, прикордонні регіони отримують доступ до фінансових ресурсів, які спрямовуються на модернізацію інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток туристичного потенціалу. Наприклад, у рамках програми Польща–Білорусь–Україна на період 2014–2020 років українські регіони отримали понад 140 млн євро на реалізацію проєктів, спрямованих на розвиток інфраструктури, покращення екологічної ситуації та культурний обмін.

Участь у транскордонних програмах також сприяє покращенню транспортної доступності. Завдяки модернізації пунктів пропуску на кордоні, зокрема «Ягодин-Дорогуськ» та «Краковець-Корчова», а також будівництву нових доріг, таких як траса Львів–Люблін, значно скоротився час перетину кордону та підвищилася пропускна спроможність. Це позитивно вплинуло на торгівлю, логістику та туристичний потік між країнами. За даними Державної митної служби України, обсяг товарообігу через прикордонні регіони України з Польщею зріс на 25% за період 2020–2023 років.

Зазначимо, що на початку повномасштабного вторгнення держави транскордонного співробітництва лояльно приймали наших громадян. 24 березня 2022 року євродепутати схвалили ініціативу Комісії під назвою «Згуртованість дій для біженців у Європі» (CARE), яка передбачає перенаправлення доступних фінансових ресурсів до країн ЄС, що забезпечують захист і притулок для осіб, які змушені тікати через російську агресію. У рамках цієї ініціативи передбачено можливість додаткового фінансування в розмірі 10 млрд євро із фонду REACT-EU, створеного як перехідний інструмент між антикризовими заходами у відповідь на пандемію COVID-19 і фондами згуртованості. Додатково через Механізм цивільного захисту ЄС сусідні з Україною держави отримали допомогу у вигляді медичних товарів, наметів та генераторів, а медичні запаси були надані через програму RescEU. Під час пленарного засідання 23-24 березня євродепутати погодилися надати Молдові фінансову допомогу для прийому біженців, а також надати макрофінансову допомогу для задоволення частини її потреб у зовнішньому фінансуванні [46].

Соціальний аспект транскордонного співробітництва включає покращення доступу до якісної освіти, медицини та культурного обміну. Завдяки спільним проектам у сфері освіти, прикордонні регіони України мають змогу інтегрувати свої освітні заклади до європейських освітніх програм, таких як Erasmus+. Польські університети залишаються найпопулярнішими серед українських студентів, зокрема для мешканців

прикордонних регіонів. У 2023 році кількість студентів із Львівської, Волинської та Закарпатської областей, які навчалися у польських закладах вищої освіти, становила понад 15 тисяч осіб, що на 40% більше, ніж у 2015 році.

Окрім цього, ТКС позитивно впливає на розвиток туризму. Покращення транспортної інфраструктури та спрощення візових процедур сприяли збільшенню кількості туристів, які відвідують прикордонні регіони. У 2023 році Львівська область прийняла понад 2 мільйони туристів, значна частина з яких прибули з Польщі. Основними туристичними продуктами стали культурні події, фестивалі, а також відвідування природних заповідників. Водночас українці активно відвідують прикордонні регіони Польщі, такі як Підкарпатське та Люблінське воєводства.

Проте, попри значні досягнення, транскордонне співробітництво стикається із низкою викликів. Одним із ключових проблемних питань є слабка інфраструктурна база прикордонних регіонів України. Більшість доріг, які ведуть до пунктів пропуску, потребують капітального ремонту, а деякі пункти пропуску мають низьку пропускну спроможність через застаріле обладнання. Також спостерігається нерівномірний розвиток між прикордонними регіонами України та Польщі, зокрема економічна диспропорція, яка ускладнює реалізацію спільних проєктів. Бюрократичні перешкоди, включаючи складність оформлення дозвільних документів, також залишаються значним бар'єром для транскордонної співпраці.

У перспективі транскордонне співробітництво має значний потенціал для подальшого розвитку. Зокрема, важливим є впровадження цифрових технологій у митні та логістичні процеси, що дозволить скоротити час обробки вантажів і підвищити ефективність перевезень. Створення нових індустріальних парків у прикордонних регіонах сприятиме залученню інвестицій та створенню робочих місць. Розширення програм підтримки малого та середнього бізнесу через фонди ЄС допоможе підвищити економічну активність на місцевому рівні. Крім того, важливим завданням

залишається розвиток туристичних продуктів, які зможуть залучити більше туристів як із Польщі, так і з інших країн ЄС.

Російська агресія проти України значно вплинула на реалізацію багатьох транскордонних проєктів, поставивши під загрозу низку програм, критично важливих для розвитку регіонів, сусідніх з ЄС, а також для України і Молдови. Проте вже у липні 2022 року Європейська комісія ухвалила рішення продовжити фінансування багатьох із цих проєктів, незважаючи на складні умови. Таке рішення було прийнято з огляду на їх значущість для населення України, Молдови та їхніх європейських партнерів. Для проєктів, що реалізуються на території України та Молдови, вирішено застосовувати новий механізм фінансування ретроспективно, починаючи з 24 лютого 2022 року – дати початку повномасштабного вторгнення.

У липні 2022 року було представлено пропозиції щодо продовження фінансування 13 транскордонних проєктів і двох програм транснаціонального співробітництва, до яких залучено дев'ять країн-членів ЄС, а також Україну, Молдову. Європейська комісія зобов'язалася повністю профінансувати програми транскордонного співробітництва з Україною і Молдовою, що мають особливе значення для розвитку соціальної інфраструктури в прикордонних регіонах. Це включає підтримку шкіл, медичних закладів, соціальних установ та інших важливих організацій.

На початку грудня 2022 року Європейська комісія затвердила чотири нові програми, які охоплюють участь 10 країн-членів ЄС, а також України і Молдови. Їхній загальний бюджет становить 533 мільйони євро у межах фінансування ЄС на період 2021–2027 років. Ці програми спрямовані на розвиток транскордонного і транснаціонального співробітництва, підтримку екологічних ініціатив, охорони здоров'я та освітніх проєктів. Планується розподілити наступним чином виділений ресурс:

- 215 млн євро – на співробітництво в Дунайському регіоні;
- 54 млн євро – на співробітництво між Румунією та Україною;
- 77 млн євро – на співробітництво між Румунією та Молдовою;

- 187 млн євро – на співробітництво між Республікою Польща та Україною у сфері охорони навколишнього середовища, здоров'я та кордонів.

Програма сприятиме зміцненню регіональних закладів охорони здоров'я, покращенню доступу до спеціалізованої та екстреної медичної допомоги, а також підтримці довгострокового медичного обслуговування [Єврокомісія виділила].

18 квітня, у місті Кросно (Республіка Польща) відбулося засідання Моніторингового Комітету програми Interreg NEXT «Польща-Україна 2021-2027». Учасники відібрали проекти-переможці за пріоритетом «Довкілля» і затвердили для них фінансування.

Основними тематичними цілями програми на 2021–2027 роки є такі:

- сприяння адаптації до зміни клімату, запобігання ризикам і підвищення стійкості до стихійних лих і катастроф з урахуванням екосистемних підходів;
- сприяння переходу до циркулярної та ресурсоефективної економіки;
- забезпечення рівного доступу до медичної допомоги та сприяння стійкості систем охорони здоров'я, включно з первинною медичною допомогою, сприянням переходу від інституційної допомоги до сімейної медицини та допомоги на рівні громад;
- підвищення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інклюзії та соціальних інновацій;
- підвищення ефективності державного управління шляхом сприяння правовому, адміністративному співробітництву та співпраці між громадянами, суб'єктами громадянського суспільства й установами, зокрема з метою усунення правових та інших перешкод у прикордонних регіонах;
- створення взаємної довіри шляхом підтримки заходів, що сприяють взаємодії між людьми;
- безпечніша та краще захищена Європа й інші [27].

Програма транскордонного співробітництва спрямована на сприяння розвитку прикордонних регіонів шляхом фінансування різних ініціатив. Проекти, що отримують підтримку в межах цієї програми, мають

трансграничний вплив, який забезпечується не лише завдяки співпраці між організаціями різних країн, але й завдяки результатам реалізованих заходів і їхньому позитивному впливу на прикордонні території. Усі проекти в рамках програми є некомерційними й спрямовані на покращення умов життя населення в прикордонних регіонах Польщі та України. Обов'язковою умовою для кожного проекту є польсько-українське партнерство, що передбачає участь щонайменше одного партнера з Польщі та одного з України.

Львівщина отримає понад 15 мільйонів євро грантової допомоги на втілення екологічних проектів. П'ять із 16 проектів за пріоритетом «Довкілля» скерують для адаптації зміни клімату, що підвищуватиме стійкість до стихійних лих та катастроф. Ціль інших семи проектів — сприяння доступу до води та сталого управління водними ресурсами. Чотири мають на меті посилити захист та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури.

Таким чином, трансграничне співробітництво є потужним інструментом розвитку соціально-економічного потенціалу прикордонних регіонів України. Завдяки спільним проектам з Польщею вдалося досягти значного прогресу у сфері економіки, транспорту, соціальної інфраструктури та туризму. Попри існуючі виклики, подальше розширення співпраці сприятиме зміцненню інтеграції України до європейського простору та забезпечить сталий розвиток прикордонних регіонів.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

3.1. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграційних процесів України

Євроінтеграція України є багатограним процесом, що охоплює різні аспекти політичного, економічного та соціального життя країни. У цьому контексті транскордонне співробітництво відіграє ключову роль, забезпечуючи інтеграцію прикордонних регіонів до європейського простору та сприяючи реалізації стратегічних цілей України. Співпраця в межах ТКС не лише розширює можливості для економічного розвитку, але й забезпечує інструменти для реалізації важливих реформ, що є умовою гармонізації з європейськими стандартами.

Транскордонне співробітництво між Україною та країнами Європейського Союзу, зокрема Польщею, базується на принципах взаємовигідного партнерства, інтеграції регіональних економік, гармонізації політик у сферах екології, безпеки, транспорту та соціальної сфери. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також включення України до політики Східного партнерства відкрили нові можливості для ТКС, включаючи доступ до програм фінансування ЄС, таких як Interreg, Horizon Europe, Програма транскордонного співробітництва Польща–Україна. Ці інструменти створюють фінансову та організаційну базу для реалізації численних спільних проєктів.

Одним із основних викликів у реалізації євроінтеграційної політики є забезпечення відповідності українського законодавства європейським стандартам. ТКС слугує важливим механізмом для поступового впровадження цих стандартів на регіональному рівні. Наприклад, у рамках проєктів у сфері екології прикордонні регіони України залучаються до впровадження європейських директив щодо управління відходами, захисту водних ресурсів та зменшення викидів парникових газів. Це не лише сприяє

вирішенню локальних екологічних проблем, але й забезпечує адаптацію України до вимог Європейського зеленого курсу.

Важливим аспектом євроінтеграційного контексту ТКС є розвиток транспортної та логістичної інфраструктури. Розширення транспортних коридорів, таких як Via Carpathia та магістраль GO Highway, створює передумови для інтеграції України до європейської транспортної системи. Залучення фінансування з боку ЄС дозволяє модернізувати прикордонні пункти пропуску, покращувати якість доріг і залізничних шляхів, що не лише скорочує час перевезень, але й сприяє зростанню обсягів торгівлі.

Окрім цього, ТКС сприяє розвитку соціальної інфраструктури. Реалізація спільних проєктів у сфері освіти, медицини, культури дозволяє покращити якість життя мешканців прикордонних регіонів, зокрема шляхом обміну досвідом між європейськими та українськими партнерами. Наприклад, у рамках програм Erasmus+ значна частка студентів з України, особливо з прикордонних областей, отримує можливість навчатися в європейських університетах. Це сприяє не лише підвищенню кваліфікації, але й культурному обміну, що є важливим для зміцнення взаєморозуміння між країнами.

Євроінтеграційний контекст ТКС також включає підтримку реформ у сфері місцевого самоврядування. Децентралізація в Україні відкрила нові можливості для регіонів щодо формування власних стратегій розвитку, і ТКС став одним із ключових механізмів реалізації цих стратегій. Наприклад, спільні індустріальні парки, створені на базі прикордонних регіонів, забезпечують нові робочі місця, залучають інвестиції та сприяють розвитку малого та середнього бізнесу. Це, у свою чергу, сприяє економічній активності та зменшенню регіональних диспропорцій.

Разом із тим, реалізація транскордонного співробітництва в євроінтеграційному контексті стикається з певними викликами. Основними перешкодами є низька пропускна здатність прикордонних пунктів пропуску, недостатня інтеграція цифрових рішень у митних процедурах, бюрократичні

бар'єри та різниця в рівнях розвитку регіонів України та ЄС. Подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, що включає модернізацію інфраструктури, вдосконалення законодавчої бази, залучення додаткових інвестицій та активізацію співпраці між органами місцевого самоврядування.

Рис. 3.1. Взаємозв'язок між напрямками транскордонного співробітництва та євроінтеграцією

Джерело: власна розробка

Запропонований рис. 3.1 демонструє важливий зв'язок між транскордонним співробітництвом і процесами євроінтеграції, акцентуючи увагу на взаємодії між національними та міжнародними ініціативами. Така схема є ключовим елементом для розуміння процесів економічної та політичної інтеграції в умовах сучасних викликів. Взаємозв'язок між зазначеними напрямками сприяння формуванню сприятливого інвестиційного

клімату, активізації підприємницької діяльності та підвищенню конкурентоспроможності регіонів, особливо прикордонних.

Євроінтеграційні процеси стимулюють впровадження інновацій, розвиток інфраструктури, покращення стандартів життя та сприяють сталому розвитку території. У своїй перспективі транскордонне співробітництво стає інструментом для вирішення спільних проблем, таких як екологічні виклики, транспортна взаємодія та економічна інтеграція. Воно забезпечує гармонізацію законодавчих ініціатив, посилення міждержавних партнерств та забезпечення обміну знаннями та технологіями. Схема також вказує на важливість адаптації регіональної політики до міжнародних стандартів, що створює підґрунтя для ефективного використання фінансових та інституційних ресурсів. Це дозволяє країнам та регіонам брати активну участь у програмах, спрямованих на розширення економічних показників, збереження культурної спадщини та підвищення соціальної згуртованості.

Перспективи ТКС у євроінтеграційному контексті виглядають досить позитивно. Залучення України до нових ініціатив ЄС, таких як Європейський зелений курс, Програма Horizon Europe, а також розширення співпраці в межах програм Interreg, відкриває нові можливості для розвитку. Успішна реалізація ТКС дозволить прикордонним регіонам України стати точками зростання, які сприятимуть не лише регіональному розвитку, але й гармонізації України з європейським економічним і політичним простором.

Залучення України до нових європейських програм і проєктів, таких як Green Deal та Horizon Europe, відкриває перспективи для значного прискорення соціально-економічного розвитку та інтеграції до європейського простору. Ці програми забезпечують доступ до фінансування, інноваційних рішень і партнерських мереж, які можуть сприяти модернізації економіки, покращенню екологічної ситуації та розвитку науки і технологій. Потенціал участі України в цих ініціативах є суттєвим, оскільки вони надають можливість вирішувати стратегічні завдання у сферах енергетики, довкілля, цифровізації та інновацій.

Європейський зелений курс (Green Deal) є ключовою стратегією Європейського Союзу, спрямованою на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Ця ініціатива охоплює широкий спектр проєктів, включаючи розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективність, декарбонізацію промисловості та створення стійкої транспортної системи. Для України участь у Green Deal відкриває можливості адаптувати свою економіку до європейських екологічних стандартів і долучитися до глобальних кліматичних ініціатив. Зокрема, Україна вже бере участь у Європейській енергетичній спільноті, що є основою для інтеграції енергетичного ринку країни до європейської системи ENTSO-E. Розширення співпраці в рамках Green Deal дозволить Україні залучити фінансування для реалізації проєктів з розвитку відновлюваної енергетики, таких як будівництво сонячних і вітрових електростанцій, модернізація електромереж і підвищення енергоефективності будівель.

Крім того, Green Deal передбачає створення механізмів фінансової підтримки для країн, що знаходяться на шляху до трансформації економіки. Програма Horizon Europe, у свою чергу, є найбільшою дослідницькою ініціативою ЄС, спрямованою на стимулювання інновацій, наукових розробок і технологічного прогресу. Одним із пріоритетів Horizon Europe є вирішення глобальних викликів, таких як зміна клімату, розвиток цифрової економіки, охорона здоров'я та збереження біорізноманіття. Участь України у програмі дозволяє не лише інтегрувати вітчизняну науку до європейського дослідницького простору, але й залучати грантове фінансування для розробки та впровадження інноваційних проєктів.

Для українських університетів і науково-дослідних установ Horizon Europe є джерелом підтримки міжнародної співпраці, що сприяє обміну досвідом і знаннями з європейськими партнерами. Наприклад, у межах попередньої програми Horizon 2020 Україна взяла участь у понад 200 проєктах, які охоплювали такі галузі, як розвиток інформаційних технологій, біоінженерія, екологія та енергетика. Успішний досвід реалізації цих

ініціатив створює передумови для розширення участі у Horizon Europe. Зокрема, важливим є залучення бізнесу до інноваційних проєктів, що забезпечує впровадження результатів досліджень у практичну діяльність і сприяє економічному зростанню.

Також Horizon Europe відкриває нові можливості для підтримки стартапів, які займаються розробкою високотехнологічних продуктів. Залучення українських інноваційних компаній до таких ініціатив допоможе їм виходити на європейські ринки, забезпечуючи доступ до капіталу, експертної підтримки та партнерських мереж. Окрім цього, програма сприяє розвитку цифрових технологій, що є критично важливим для модернізації української економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Для ефективної участі України в програмах Green Deal та Horizon Europe необхідно вирішити кілька важливих завдань. По-перше, це адаптація національного законодавства до стандартів ЄС у сферах екології, енергетики, науки та інновацій. По-друге, слід активізувати співпрацю між українськими та європейськими партнерами, зокрема через формування консорціумів для участі в грантових конкурсах. По-третє, необхідно забезпечити інформаційну підтримку потенційних учасників програм, організовуючи тренінги, консультації та інформаційні кампанії.

Розширення транскордонного співробітництва (ТКС) між Україною та країнами ЄС, особливо в контексті євроінтеграційних процесів, є ключовим чинником стимулювання розвитку прикордонних регіонів. ТКС створює нові можливості для покращення економічних показників, розвитку соціальної інфраструктури та забезпечення сталого регіонального розвитку. Враховуючи успіх існуючих програм та значний потенціал подальшої інтеграції, можна спрогнозувати вагомий вплив розширення ТКС на економіку, соціальну сферу та інфраструктурний розвиток прикордонних територій.

На регіональному рівні ТКС сприяє вирівнюванню диспропорцій між різними частинами країни та забезпечує цільове залучення ресурсів у

найбільш відсталі регіони. Це досягається через реалізацію проєктів, спрямованих на модернізацію інфраструктури, розвиток місцевого самоврядування, створення нових робочих місць та підтримку малого та середнього бізнесу. Одним із ключових інструментів ТКС є програми ЄС, такі як Interreg, які передбачають фінансування спільних ініціатив у прикордонних регіонах. Завдяки цим програмам значні кошти спрямовуються на розвиток транспортних коридорів, покращення умов перетину кордону та підвищення якості інфраструктури. Результатом таких інвестицій є зростання економічної активності у прикордонних зонах, що стимулює розвиток місцевих громад та покращує їх конкурентоспроможність.

На економічному рівні розширення ТКС сприяє збільшенню обсягів торгівлі між Україною та країнами ЄС, створенню нових ринків збуту для українських підприємств, а також залученню інвестицій у прикордонні регіони. Покращення транспортної інфраструктури дозволяє зменшити витрати на логістику, що робить продукцію більш конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Водночас реалізація інноваційних проєктів, зокрема у сфері цифровізації та екологічної стійкості, сприяє модернізації підприємств і впровадженню нових технологій. Наприклад, спільні індустріальні парки на кордоні України та Польщі можуть стати точками зростання для малого та середнього бізнесу, забезпечуючи не лише нові робочі місця, але й створення умов для розвитку високотехнологічних галузей.

Вплив розширення ТКС на соціальну сферу проявляється через покращення якості життя мешканців прикордонних регіонів. Одним із ключових напрямів співпраці є розвиток соціальної інфраструктури, включаючи освіту, охорону здоров'я та соціальний захист. Завдяки спільним проєктам у рамках ТКС, таких як модернізація шкіл, будівництво медичних центрів та підтримка культурних ініціатив, створюються умови для підвищення доступності та якості базових послуг. Окрім цього, програми

обміну студентами та науковцями, які реалізуються через Erasmus+ та інші європейські ініціативи, сприяють підвищенню кваліфікації молоді, розвитку людського капіталу та зменшенню відтоку кадрів із прикордонних регіонів.

Ще одним важливим аспектом є розвиток туризму, який має значний потенціал у прикордонних регіонах України. Завдяки розширенню ТКС розробляються спільні туристичні маршрути, організуються культурні заходи, що залучають туристів з ЄС до України та навпаки. Це не лише збільшує доходи місцевих громад, але й сприяє культурному обміну та зміцненню зв'язків між країнами. Водночас розвиток туристичної інфраструктури, такої як готелі, рекреаційні зони та транспортні сполучення, покращує загальний рівень життя в регіонах.

Розширення ТКС також має значний екологічний вплив. Спільні проекти з охорони довкілля, очищення річок, впровадження систем управління відходами сприяють покращенню екологічної ситуації в регіонах. Реалізація таких ініціатив не лише допомагає вирішувати локальні екологічні проблеми, але й забезпечує адаптацію регіонів до стандартів ЄС у сфері екології. Крім того, це створює нові можливості для залучення фінансування в рамках програм Green Deal, які спрямовані на забезпечення стійкого розвитку та боротьбу зі зміною клімату.

Таким чином, розширення транскордонного співробітництва має комплексний вплив на регіональний розвиток, економіку та соціальну сферу. Це сприяє не лише інтеграції прикордонних регіонів України до європейського простору, але й забезпечує умови для сталого розвитку, модернізації економіки та покращення якості життя громадян. Реалізація потенціалу ТКС потребує активної участі місцевих громад, державних органів та європейських партнерів, а також ефективного використання доступних ресурсів і можливостей. У перспективі розширення ТКС може стати одним із ключових чинників, що забезпечать успішну інтеграцію України до ЄС і зміцнення її позицій у міжнародному співтоваристві.

3.2. Рекомендації щодо удосконалення механізмів транскордонного співробітництва

Транскордонне співробітництво є одним із ключових інструментів інтеграції України до європейського простору, спрямованим на розвиток прикордонних регіонів. Удосконалення механізмів ТКС передбачає вирішення низки викликів та використання нових можливостей, що забезпечують якісні зміни у співпраці між Україною та її сусідами, особливо країнами ЄС. Основними напрямками вдосконалення є інфраструктура, цифровізація, інвестиції та екологічна стійкість. Кожен із цих напрямів відіграє важливу роль у підвищенні ефективності ТКС та досягненні стратегічних цілей України в контексті євроінтеграції.

Модернізація інфраструктури є однією з першочергових умов для посилення транскордонного співробітництва. Наразі існує значний дисбаланс між рівнем розвитку транспортної інфраструктури прикордонних регіонів України та сусідніх країн ЄС. Це обмежує можливості для реалізації спільних економічних та соціальних проєктів. Розширення та модернізація пунктів пропуску, таких як «Ягодин-Дорогуськ» та «Краковець-Корчова», є важливим завданням для забезпечення ефективного транзиту товарів і людей. Інвестиції в будівництво нових транспортних коридорів, таких як магістраль GO Highway, що з'єднає Гданськ та Одесу, сприяють збільшенню обсягів торгівлі та логістичних операцій [37]. Також необхідно покращувати стан автомобільних і залізничних шляхів у прикордонних регіонах України для забезпечення їх відповідності європейським стандартам. Ці заходи дозволять зменшити затримки на кордоні, покращити транспортну доступність та стимулювати економічний розвиток прикордонних територій.

Другим важливим напрямом вдосконалення механізмів ТКС є цифровізація. Запровадження сучасних цифрових технологій може значно підвищити ефективність митних процедур, зменшити корупційні ризики та

спростити транскордонний обіг товарів. У цьому контексті першочерговими є впровадження електронного документообігу та автоматизація митного контролю. Наприклад, інтеграція системи обміну даними між митними органами України та Польщі дозволить скоротити час оформлення вантажів та забезпечити прозорість процедур. Крім того, створення електронних платформ для моніторингу транзиту товарів і послуг сприятиме зміцненню довіри між сторонами та залученню нових партнерів до співпраці. Цифровізація також включає розвиток сервісів для громадян, зокрема онлайн-бронювання перетину кордону, що покращить умови для туристів та мешканців прикордонних регіонів.

Залучення інвестицій є третім важливим напрямом удосконалення механізмів ТКС. Інвестиції, як внутрішні, так і зовнішні, є основою для реалізації спільних проєктів у рамках транскордонного співробітництва. Зокрема, використання програм ЄС, таких як Interreg та Програма Польща–Білорусь–Україна, дозволяє залучити значні фінансові ресурси для розвитку прикордонних регіонів. Підтримка малих і середніх підприємств через спеціальні фонди може стати рушійною силою економічного зростання. Інвестиції також важливі для створення спільних індустріальних парків, що сприятимуть залученню нових компаній і створенню робочих місць у прикордонних регіонах. Варто зазначити, що для успішної реалізації інвестиційних проєктів необхідно усунути бюрократичні перешкоди та забезпечити прозорі умови ведення бізнесу.

Останнім, але не менш важливим напрямом є екологічна стійкість. У контексті транскордонного співробітництва екологічні ініціативи мають особливе значення, оскільки прикордонні регіони часто стикаються з подібними екологічними викликами, такими як забруднення річок, деградація земель та зміна клімату. Реалізація спільних екологічних проєктів, спрямованих на очищення водних ресурсів, утилізацію відходів і розвиток зеленої енергетики, є важливим кроком до забезпечення сталого розвитку. Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова

енергетика, може стати основою для зменшення залежності від викопного палива та скорочення викидів парникових газів. Окрім цього, екологічна співпраця між Україною та Польщею сприяє адаптації до європейських екологічних стандартів, що є важливою умовою для інтеграції України до ЄС.

Таким чином, вдосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею передбачає комплексний підхід, що включає модернізацію інфраструктури, впровадження цифрових рішень, залучення інвестицій та реалізацію екологічних проєктів. Ці напрями є взаємопов'язаними та доповнюють один одного, створюючи основу для сталого розвитку прикордонних регіонів і зміцнення зв'язків між Україною та її європейськими партнерами. Реалізація запропонованих заходів дозволить не лише покращити умови співпраці, але й забезпечити інтеграцію України до європейського простору, що є стратегічною метою держави в контексті сучасних викликів.

У контексті сучасних викликів, таких як потреба інтеграції до європейського простору, удосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею спрямовано на забезпечення сталого розвитку регіонів, розбудову інфраструктури, модернізацію митних процедур, просування культурної спадщини та реалізацію освітніх ініціатив. Структура механізму побудована таким чином, щоб сприяти комплексному розвитку регіонів через залучення фінансових ресурсів, інноваційних підходів і нових технологій (рис.3.2).

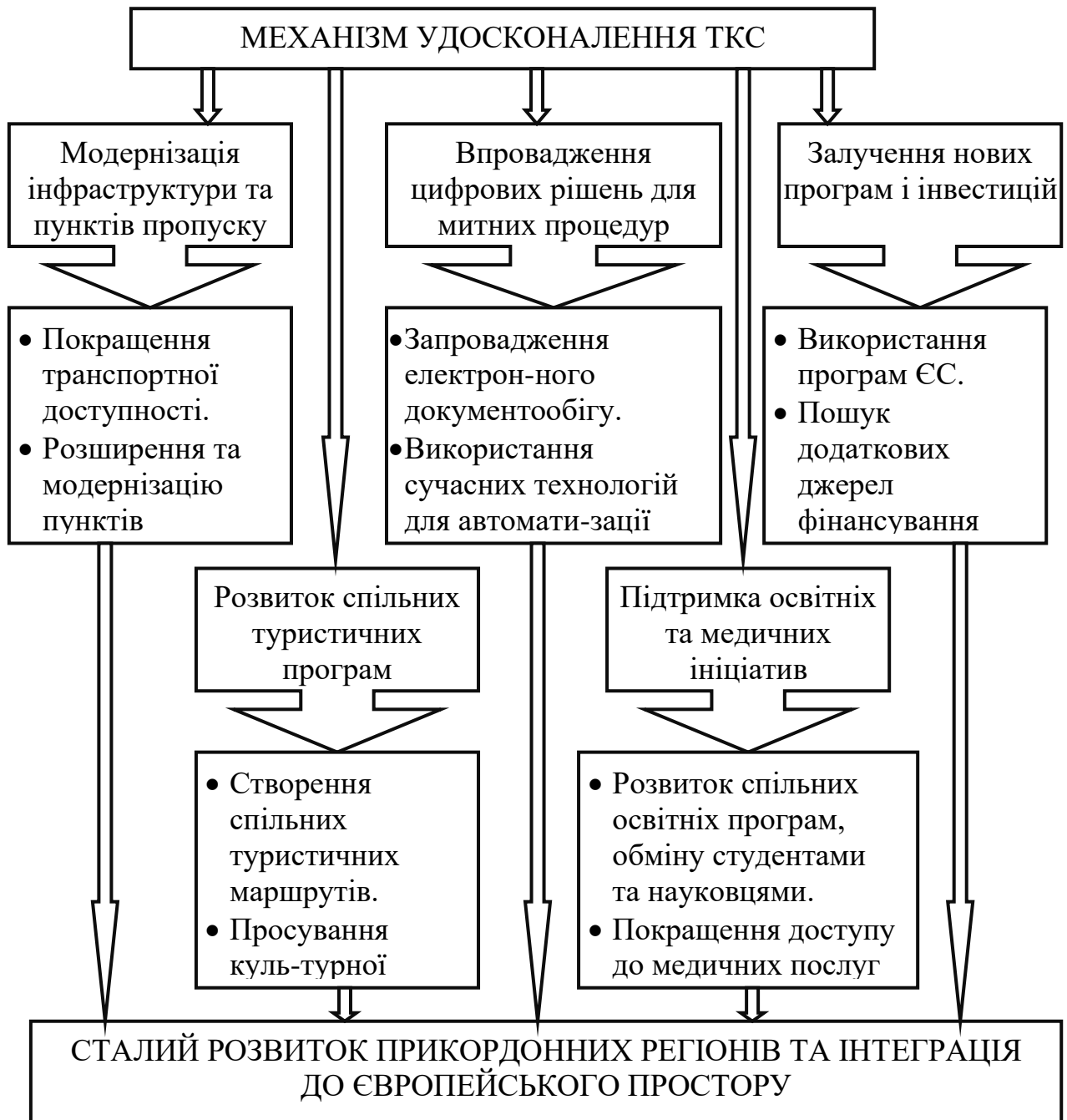

Рис. 3.2. Механізм підвищення ефективності заходів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею

Джерело: власна розробка

Запропонований на рис. 3. механізм удосконалення транскордонного співробітництва є багатокомпонентним підходом, який орієнтований на всебічний розвиток прикордонних регіонів України та Польщі. Одним із ключових складових є покращення транспортної доступності, що включає розширення та модернізацію пунктів пропуску через кордон, а також

впровадження цифрових рішень для автоматизації митних процедур. Ці заходи не тільки полегшують рух товарів і людей, але й сприяють зниженню корупційних ризиків підвищенню прозорості операцій.

Ще одним напрямком торгівлі є розвиток спільних туристичних програм, створення туристичних маршрутів та популяризація культурної спадщини прикордонних регіонів. Це сприяє не тільки зміцненню соціокультурних зв'язків, але й економічному зростанню через активізацію туристичного потоку. Додатково, значну увагу приділено підтримці освітніх та медичних ініціатив, що включає розробку спільних програм обміну студентами та науками, а також покращення доступу до медичних послуг через реалізацію спільних проєктів.

Особливе місце в механізмі залучення фінансування через програми ЄС, що дозволяє не лише забезпечити проєкти, але й сприяння реальній інтеграції до європейського простору. Використання електронного документообігу, сучасних технологій та пошук нових джерел фінансування є кількістю елементів, які забезпечують ефективність запропонованих заходів.

Взаємозв'язки між елементами механізму та отриманим результатом передбачають:

- модернізацію інфраструктури, що забезпечує кращу транспортну та логістичну доступність, що сприяє торгівлі, туризму та економічній активності;
- цифровізацію митних процедур - підвищує ефективність та прозорість транскордонного співробітництва;
- інвестиції та нові програми - дають фінансову основу для реалізації проєктів у всіх напрямках;
- інституційне партнерство - забезпечує координацію та сталий розвиток проєктів;
- екологічні та енергетичні ініціативи - сприяють збереженню довкілля та адаптації до кліматичних змін;

- туристичні програми - стимулюють економіку та сприяють культурному взаєморозумінню;
- соціальні ініціативи - підвищують якість життя населення, створюючи основу для стабільного розвитку регіонів.

Всі елементи механізму взаємопов'язані і спрямовані на досягнення інтеграції та соціально-економічного піднесення прикордонних регіонів України та Польщі.

Таким чином, механізм транскордонного співробітництва є основою для сталого розвитку прикордонних регіонів, забезпечує їх інтеграцію до європейського простору та створює нові можливості для співпраці. Реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво покращити якість життя населення прикордонних регіонів, зміцнити економічну взаємодію та забезпечити довготривалу стабільність у регіоні.

Однією з ключових проблем, що стримують ефективність транскордонного співробітництва, є недостатнє фінансування проектів з обох сторін кордону. Хоча програми Європейського Союзу, такі як Interreg, надають значну підтримку для розвитку прикордонних регіонів, їх обсяг залишається обмеженим, особливо у порівнянні з масштабами потреб. Це ускладнює реалізацію великих інфраструктурних проектів, які мають критичне значення для зміцнення транспортних, економічних і соціальних зв'язків. Щоб вирішити цю проблему, необхідно розширити фінансові інструменти, доступні для реалізації спільних ініціатив, включно із залученням приватного капіталу, державного фінансування та міжнародних донорів. Зокрема, варто створити двосторонні фонди підтримки транскордонних проектів, які могли б ефективніше реагувати на потреби місцевих громад.

Іншим важливим напрямом удосконалення є спрощення бюрократичних процедур, які часто ускладнюють співпрацю між органами влади двох країн. У цьому контексті доцільно розробити єдині стандарти управління транскордонними проектами, які включали б гармонізовані

правила подачі заявок, звітності та моніторингу. Це дозволить знизити адміністративне навантаження на учасників проектів і забезпечить більшу прозорість у використанні ресурсів. Також важливо розвивати спільні платформи для комунікації, які б об'єднували представників місцевих органів влади, бізнесу, громадських організацій і наукових установ. Такі платформи могли б сприяти не лише обміну досвідом, а й формуванню довгострокових партнерських відносин між учасниками співробітництва.

Значний потенціал для покращення механізмів транскордонного співробітництва має залучення інноваційних технологій. Використання цифрових інструментів для управління проектами, аналізу даних і моніторингу результатів дозволить підвищити ефективність реалізації ініціатив і забезпечити прозорість усіх етапів співпраці. Наприклад, створення інтегрованих інформаційних систем для обміну даними між українськими та польськими партнерами сприятиме оперативнішому вирішенню проблем і підвищенню якості управління проектами. Окремо слід приділити увагу впровадженню систем електронного документообігу, що значно спростить взаємодію між сторонами.

Інфраструктурний розвиток є одним із найважливіших аспектів транскордонного співробітництва, який потребує особливої уваги. Модернізація пунктів пропуску, покращення дорожньої мережі, розвиток залізничного сполучення між прикордонними регіонами України та Польщі створять умови для активізації економічної діяльності та підвищення мобільності населення. У цьому контексті необхідно забезпечити узгодження національних інфраструктурних стратегій обох країн із потребами прикордонних територій, а також сприяти інтеграції транспортних систем у загальноєвропейську мережу. Особливу увагу слід приділити розвитку мультимодальних транспортних коридорів, які дозволять оптимізувати логістичні потоки і знизити витрати на перевезення товарів.

Не менш важливим є розвиток людського капіталу, який є основою успішного транскордонного співробітництва. Для цього необхідно

запровадити програми навчання та підвищення кваліфікації для представників органів влади, бізнесу та громадських організацій, які беруть участь у транскордонних проектах. Такі програми повинні включати тренінги з управління проектами, фінансового планування, комунікації та використання сучасних технологій. Крім того, варто розвивати спільні освітні ініціативи, спрямовані на обмін досвідом між навчальними закладами України та Польщі. Це не лише сприятиме поглибленню співпраці в освітній сфері, а й створить додаткові можливості для інтеграції молоді в європейський простір.

Удосконалення механізмів транскордонного співробітництва неможливе без активної участі місцевих громад. Тому важливо забезпечити їхнє залучення до планування та реалізації проектів. Це можна зробити шляхом проведення громадських обговорень, створення консультативних рад і підтримки ініціатив з боку громадських організацій. Особливу увагу слід приділити інформуванню населення про можливості транскордонного співробітництва та результати реалізованих проектів. Такий підхід сприятиме підвищенню довіри до спільних ініціатив і забезпечить їхню сталість.

Ще одним важливим аспектом є розвиток культурного співробітництва, яке сприяє збереженню спільної історико-культурної спадщини та поглибленню міжкультурного діалогу. Організація спільних культурних заходів, фестивалів, виставок і освітніх програм дозволить не лише зміцнити зв'язки між прикордонними регіонами, а й сприятиме формуванню позитивного іміджу транскордонного співробітництва в очах широкої громадськості. Особливо важливо підтримувати ініціативи, спрямовані на збереження мовного та культурного різноманіття, що є цінним ресурсом для обох країн.

SWOT-аналіз вказує на значний потенціал для вдосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, проте також підкреслює наявність викликів, які необхідно враховувати. Сильні сторони, такі як географічна близькість, спільна історична спадщина

та доступ до програм ЄС, створюють сприятливі умови для розвитку співпраці.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз удосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
- Географічна близькість і спільний кордон.	- Низька пропускна спроможність пунктів пропуску.
- Спільна історична та культурна спадщина.	- Відсутність достатнього фінансування для інфраструктурних проєктів.
- Доступ до фінансування через програми ЄС (Interreg, Польща–Білорусь–Україна).	- Бюрократичні бар'єри у виконанні транскордонних проєктів.
- Розвинена логістична інфраструктура в Польщі.	- Нерівномірний рівень розвитку регіонів.
- Досвід успішної реалізації спільних проєктів.	- Недостатній рівень цифровізації митних процедур.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
- Залучення нових програм ЄС на підтримку співробітництва.	- Економічна нестабільність у прикордонних регіонах.
- Розширення транспортних і логістичних коридорів.	- Політична напруженість у регіоні через війну в Україні.
- Спільна розробка екологічних та енергетичних проєктів.	- Можливе скорочення фінансування з боку ЄС.
- Підвищення інтересу інвесторів до прикордонних територій.	- Високий рівень корупції, що ускладнює реалізацію проєктів.
- Використання цифрових технологій для модернізації прикордонного контролю.	- Ризик недостатнього інституційного партнерства.

Джерело: власна розробка

Успішна реалізація проєктів надає основу для подальшого розширення ініціатив у різних сферах, зокрема інфраструктурі, логістиці та екології. Водночас слабкі сторони, як-от недостатня пропускна спроможність кордону, бюрократичні бар'єри та нерівномірність розвитку регіонів, можуть обмежувати ефективність співробітництва.

Можливості, пов'язані із залученням нових європейських програм, розширенням транспортних коридорів і впровадженням цифрових технологій, відкривають перспективи для посилення партнерства та залучення інвестицій. Однак ці процеси супроводжуються ризиками економічної нестабільності, політичної напруженості та можливого скорочення фінансування з боку ЄС. Для подолання цих викликів потрібен комплексний підхід, який включатиме модернізацію інфраструктури, спрощення митних процедур і посилення інституційного партнерства. У результаті транскордонне співробітництво між Україною та Польщею може стати важливим чинником соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів та інтеграції України до європейського простору.

Таким чином, удосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею вимагає комплексного підходу, який враховував би економічні, соціальні, культурні та інфраструктурні аспекти співпраці. Реалізація зазначених рекомендацій сприятиме посиленню добросусідських відносин, розширенню європейської інтеграції України та створенню умов для сталого розвитку прикордонних регіонів.

ВИСНОКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На основі проведених досліджень можемо зробити наступні висновки щодо стану та перспектив транскордонного співробітництва України та Республіки Польща:

1. Історичний аналіз підтверджує, що транскордонна співпраця еволюціонувала від стихійних і нерегульованих контактів до інституціоналізованих форм взаємодії. Сучасна концепція ТКС базується на принципах взаємної вигоди, субсидіарності та багаторівневого впорядкування, враховуючи економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Інституційні та інноваційні підходи долучаються до його подальшого розвитку, сприяючи розв'язанню спільних проблем прикордонних регіонів і зміцненню міжнародних відносин. Транскордонне співробітництво стало результатом інтеграції, спрямованої на досягнення сталого розвитку, посилення конкурентоспроможності регіонів та подолання бар'єрів між державами.

2. Правові та інституційні основи транскордонного співробітництва між Україною та Польщею створюють сприятливі умови для розвитку прикордонних регіонів і поглиблення двосторонніх відносин. Важливими елементами цієї основи є міжнародні угоди, національні законодавчі акти та інтеграційні програми ЄС. Інституційна база, представлена єврорегіонами, спільними проектами та програмами, забезпечує практичну реалізацію співробітництва. Подальший розвиток транскордонної взаємодії залежить від зміцнення правової бази, підвищення інституційної ефективності регіонів та залучення нових ресурсів для спільних ініціатив.

3. Форми ТКС змінюються залежно від інституційних, правових та економічних умов, а також від ступеня інтеграції регіонів. За критерієм зрілості організаційних форм можна виділити прості форми співробітництва, які не передбачають створення спеціальних інституцій їх регулювання і

управління, та відповідно складні форми, які потребують певного інституційного забезпечення.

4. Українсько-польське економічне співробітництво є вагомим елементом регіональної стабільності та економічного зростання для обох країн. Польща, як член ЄС та НАТО, має ключову роль у підтримці України, особливо в умовах збройного конфлікту. Україна, зі свого боку, активно інтегрується в європейський економічний простір, у якому Польща є одним із головних партнерів. Польща займає провідне місце серед торгових партнерів України, демонструючи значне зростання експорту та імпорту у 2022 році, навіть наприкінці війни.

5. Інвестиційна взаємодія між країнами також має важливе значення. Польща активно інвестує в український аграрний сектор, транспортну інфраструктуру та промисловість, хоча загальний обсяг інвестицій залишається обмеженим через ризики, пов'язані з воєнним станом. Водночас українські підприємства використовують Польщу як платформу для виходу на ринки ЄС.

6. Польща є найбільшим українським ринком праці для громадян, а перекази від трудових мігрантів підтримують українську економіку. Значний потік мігрантів, особливо після 2014 року, демонструє актуальність викликів, пов'язаних із їхньою інтеграцією в польське суспільство та економіку. Отже, попри виклики, співпраця між Україною та Польщею має значний потенціал для розвитку, що залежить від подальшої інтеграції України в європейський економічний простір, залучення інвестицій та зміцнення інфраструктури для підтримки торгівлі та міграції.

7. Програма транскордонного співробітництва «Польща-Україна» є інструментом для зміцнення економічної, соціальної та культурної взаємодії між двома країнами. Її ключовим планом є стимулювання розвитку прикордонних регіонів шляхом фінансування спільних проєктів, спрямованих на вирішення спільних проблем та покращення умов життя

населення. Індикативний фінансовий план цієї програми, розподілений за тематичними цілями та фінансовими джерелами.

8. Культурне співробітництво між Україною та Польщею базується на численних спільних проєктах, які спрямовані на збереження історичної спадщини, популяризацію культури обох країн та підтримку освітніх ініціатив. Польща залишається одним із найпопулярніших напрямів для українських студентів, які обирають польські університети для отримання вищої освіти.

9. Соціальний аспект транскордонного співробітництва включає покращення доступу до якісної освіти, медицини та культурного обміну. Завдяки спільним проєктам у сфері освіти, прикордонні регіони України мають змогу інтегрувати свої освітні заклади до європейських освітніх програм, таких як Erasmus+. Польські університети залишаються найпопулярнішими серед українських студентів, зокрема для мешканців прикордонних регіонів.

10. На початку грудня 2022 року Європейська комісія затвердила чотири нові програми, які охоплюють участь 10 країн-членів ЄС, а також України і Молдови. Їхній загальний бюджет становить 533 мільйони євро у межах фінансування ЄС на період 2021–2027 років. Ці програми спрямовані на розвиток транскордонного і транснаціонального співробітництва, підтримку екологічних ініціатив, охорони здоров'я та освітніх проєктів.

11. Львівщина отримає понад 15 мільйонів євро грантової допомоги на втілення екологічних проєктів. П'ять із 16 проєктів за пріоритетом «Довкілля» скерують для адаптації зміни клімату, що підвищуватиме стійкість до стихійних лих та катастроф. Ціль інших семи проєктів — сприяння доступу до води та стале управління водними ресурсами. Чотири мають на меті посилити захист та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури.

Для забезпечення стратегічного розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Польщею пропонується:

1. Транскордонне співробітництво між Україною та Польщею має стати ключовим інструментом для забезпечення гармонійного входження України в європейський простір. Пропонується впровадити стратегічну програму, яка включатиме гармонізацію нормативно-правової бази відповідно до стандартів ЄС, розвиток спільних інфраструктурних проектів та підвищення інтегрованості регіональних економік. Зокрема, модернізація українських коридорів для інтеграції в європейську транспортну мережу дозволить підвищити конкурентоспроможність регіону. Акцент має бути зроблений на розвиток "зелених" транспортних маршрутів та цифровізації управління потоками на прикордонних пунктах пропуску.

2. Вдосконалення механізмів транскордонного співробітництва між Україною та Польщею на основі впровадження цифрових рішень для митного та адміністративного обслуговування, що дозволить знизити час та витрати на перетин кордону. Також варто зосередитися на створенні спільних туристичних кластерів із просуванням культурно-історичної спадщини обох країн. Важливим напрямком є розробка освітніх програм для обміну студентами та викладачами, що сприятиме зміцненню людського капіталу. Для забезпечення стійкого економічного зростання варто розвивати кластери у сфері ІТ, сільського господарства та логістики.

3. Для забезпечення ефективного функціонування транскордонного співробітництва необхідно вдосконалити транспортно-логістичну інфраструктуру. Пропонується модернізація прикордонних пунктів пропуску із впровадженням сучасних систем електронного документообігу та автоматизації перевірок. Розвиток транспортних коридорів, таких як Via Carpathia та GO Highway, забезпечить покращення логістичних зв'язків між Україною та країнами ЄС. Також доцільно інтегрувати мультимодальні перевезення, що поєднують залізничний, автомобільний та річковий транспорт, для оптимізації вантажних потоків.

4. На основі SWOT-аналізу рекомендується використати сильні сторони, такі як географічне розташування та культурна спорідненість, для

посилення економічних зв'язків. Щоб подолати слабкі сторони, необхідно підвищити пропускну спроможність митних пунктів, спростити регуляторні бар'єри та вдосконалити комунікацію між регіональними органами влади. Водночас варто активно працювати над можливостями розвитку інноваційних проектів у сферах відновлюваної енергетики, цифровізації та екології. Для мінімізації загроз, таких як політична нестабільність чи ризики недостатнього фінансування, доцільно залучати гранти ЄС та міжнародні інвестиції.

5. Екологічна складова транскордонного співробітництва може стати базою для реалізації спільних проектів із управління відходами, відновлення водних ресурсів та розвитку відновлюваних джерел енергії. Пропонується створення транскордонних екопарків, які забезпечуватимуть сталий розвиток регіонів. У контексті енергетичної співпраці важливо залучати кошти за програмами Green Deal для впровадження енергоефективних технологій.

6. Для зміцнення культурних зв'язків між Україною та Польщею доцільно створити спільні програми культурного обміну, зокрема фестивалі, виставки та освітні проекти. Варто сприяти обміну досвідом між університетами, розширюючи програми подвійних дипломів та стажувань. Залучення молоді до транскордонних проектів, таких як волонтерські ініціативи чи тренінги, сприятиме інтеграції та розвитку спільного освітнього простору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Артёмов І., Варналій З., Гоблик В. та ін. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи : [монографія]. Ужгород : МПП «Гражда», 2012. – 520 с.
2. Артёмов, І. В. (2013). Транскордонне співробітництво як важливий чинник підвищення регіональної конкурентоспроможності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород. Видавництво УжНУ «Говерла», 2013. 2(31). С.44-51.
3. Бенчак, О. (2022). Особливості функціонування нових авангардних форм транскордонного співробітництва у країнах ЄС. Геополітика України: історія і сучасність, (2 (29)), 59-76.
4. Брух О., Линдюк А., Бойко В. (2023). Міжнародна торгівля послугами Львівської області: аналітичний аспект . Вісник Львівського національного університету природокористування. Серія «Економіка АПК», (30), 109–117. URL : <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.109>
5. Децентралізація. Офіційний сайт. URL : <https://decentralization.ua/news/18689>
6. Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616_172
7. Договірно-правова база між Україною та Польщею // Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/legal-acts>
8. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Єврокомісія профінансує транскордонні проекти з Україною, перервані війною. УКРІНФОРМ. 23.07.2022

10. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями Мадрид, 21 травня 1980 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106
11. Ільченко Н. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів / Н. Ільченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/21.pdf>.
12. Кифяк В. Транскордонне співробітництво у контексті формування політики регіонального розвитку. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 2. С. 101–105
13. Коч С. Транскордоння: простір соціального порядку і політичної дії : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 357 с.
14. Лендшел М. Новітні актори транскордонної взаємодії у Центральній Європі. Міжнародний науковопрактичний семінар «Транскордонна співпраця – випробовування кризами: пошуки більшої ефективності та результативності»: Програма та матеріали, 26-27 січня 2022 року, Чернівці, Україна, С. 41-44.
15. Лендшел М.О. Модерні теоретичні підходи до дослідження транскордонного співробітництва у Європі Політичне життя. Political Life. 2022 – 3. С. 14-25.
16. Линдюк А. (2024). Маркетингові комунікаційні стратегії в розвитку територіальних громад. Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК», (31), 157–163. URL : <https://doi.org/10.31734/economics2024.31.022/>
17. Линдюк А.О. Роль міжнародного співробітництва у формуванні бренду територіальної громади (на прикладі Вараської міської ради Ріненської області). Міжнародний науково-практичний форум. Львів. ЛНУП, 2024 р.
18. Линдюк А.О., Брух О.О. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як чинник інвестиційної спроможності регіонів.

Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Львів, 22-23 березня 2022 року) Ч. 2. Львів: ЛНУП, 2022. С. 294-299.

19. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222с.

20. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів : ІРД НАН України, 2004. 395 с.

21. Мікула Н., В. Засадко. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : [монографія]. К. : НІСД, 2014. –316 с.

22. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. К. : «Основи», 2000. 198 с.

23. Окуньовська, Ю. В. (2022). Транскордонне співробітництво з Україною в умовах війни. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки, 70-74.

24. Пила В., Чмир О., Гарасюк О., Терещенко Т. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво. Хмельницький, 2006 – 412 с.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» №408 від 14.04.2021. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>

26. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1861-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

27. Програма Interreg NEXT Польща – Україна 2021– 2027. URL: <https://pl-ua.eu/ua/news/>

28. Рогозян, Ю. Нормативне забезпечення міжрегіонального співробітництва. Економіка та право. 2015. № 3 (42) С. 70–76. 8. С

29. Стрижкова А. Розвиток транскордонного співробітництва України в Умовах нових геополітичних змін та підписання угоди між Україною та Європейським Союзом. Менеджер. 2015. № 1 (69). С. 17-20.

30. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України Погляд з Польщі та України. Аналітична доповідь. URL : https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywupartnerstwa_ua_web-1.pdf

31. Старостіна А.О., Бабанська О.В. Міжнародне економічне транскордонне співробітництво: суть, зміст, форми, суб'єкти // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. №162. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mizhnarodne-ekonomichne-transkordonne-spivrobitnistvo-sut-zmist-formi-sub-ekti>.

32. Студенніков І. Регіоналістика і регіонознавство: проблеми методології та категоріального апарату. URL: http://www.crs.org.ua/assets/files/regional_studies.doc.

33. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про торгівлю та економічне співробітництво – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_019.

34. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво. Дата підписання: 24.05.1993, дата набуття чинності: 27.10.1993 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_171

35. Україна і Польща розвиватимуть транскордонні проекти енергетичної інфраструктури. Урядовий портал. 28.11.2022. URL : <https://bit.ly/3ITPsQ1>

36. Федішин С. Нові форми транскордонного співробітництва. Ukraine economy development under activation of european integration processes, 405 с.

37. Федорова, А. І. (2023). Україна–Польща: транскордонне співробітництво в умовах повномасштабної війни. са, 0, 76.

38. Angelovič M., Ištók R. How to assess quality of life. Theoretical and methodological research aspects in cross-border regions, *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. No. 32 (2016), p. 19–32.
39. Balak I. O. *European Cross-Border Cooperation: Guidelines*. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University, 2023. 16 p.
40. Berg E., Ehin P. What Kind of Border Regime is in the Making Towards a Differentiated and Uneven Border Strategy, *Cooperation and Conflict*, 2006, Vol. 41, Issue 1, p. 53-71.
41. Lundén, T. (2018). Border regions and cross-border cooperation in Europe. A theoretical and historical approach. *European Territorial Cooperation: Theoretical and Empirical Approaches to the Process and Impacts of Cross-Border and Transnational Cooperation in Europe*, 97-113.
42. Lyndyuk, A., Boiko, V., Bruh, O., Olishchuk, P., & Rurak, I. (2023). Development of international cooperation of the borderline territorial communities of Ukraine with the EU countries under martial law. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(52), 244–255. URL : <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4161>.
43. Nienaber, B., & Wille, C. (2020). Cross-border cooperation in Europe: a relational perspective. *European Planning Studies*, 28(1), 1-7.
44. Hippe, S., Bertram, D., & Chilla, T. (2022). The COVID-19 pandemic as a catalyst of cross-border cooperation? Lessons learnt for borderregional resilience. *Europa XXI*, 43.
45. Urzędy Statystyczne. URL : <https://stat.gov.pl/>
46. War in Ukraine: MEPs unlock emergency funds for refugees. //News European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220321IPR25919/war-in-ukraine-meps-unlockemergency-funds-for-refugees>